

วัฒนธรรม พลเมือง

วิชัย ตันศิริ

สถาบันนโยบายศึกษา
INSTITUTE OF PUBLIC POLICY STUDIES

มูลนิธิคอนราด อเดนอว์

Konrad-
Adenauer-
Stiftung

มูลนิธิคอนราด อเดนอว์

วัฒนธรรมพลเมือง

วิชัย ตันศิริ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

วิชัย ตันศิริ.

วัฒนธรรมพลเมือง. -- กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา, 2551.
76 หน้า.

1. วัฒนธรรมทางการเมือง. I. ชื่อเรื่อง.

306.2

ISBN: 978-974-9744-05-5

ชื่อเรื่อง	วัฒนธรรมพลเมือง
ผู้เขียน	วิชัย ตันศิริ
ปีที่พิมพ์	เมษายน 2551
จำนวนพิมพ์	1,000 เล่ม
เจ้าของ	สถาบันนโยบายศึกษา : 99/146 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0 2941 1832-3 โทรสาร 0 2941 1834 e-mail: ipps@ksc.th.com. , www.fpps.or.th
ออกแบบปก	ชัยวุฒิ แก้วเรื่อน
พิมพ์ที่	บริษัท สุขุมและบุตร จำกัด
สนับสนุนโดย	มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์
จัดจำหน่ายโดย	ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 ศาลาพระเกี้ยว โทร. 0 2255 4433, 0 2218 7000 Fax 0 2255 4441 สยามสแควร์ โทร. 0 2251 6141, 0 2218 9888 e-mail:cubook@chula.ac.th www.cubook.chula.ac.th
ราคา	90.- บาท

คำนิยม

ผมได้อ่านงานของ ดร.วิชัย ตั้งแต่ผมเรียนปริญญาเอก ดร.วิชัย ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกที่เป็นงานบุกเบิกด้านการเมืองไทย หลังจากนั้น ดร.วิชัย ก็ได้สนับสนุนงานพัฒนาการเมืองของ สถาบันนโยบายศึกษาอย่างสม่ำเสมอ โดยเป็นวิทยากรและส่งเสริมให้มีการร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการและสถาบันนโยบายศึกษา ต่อมา ดร.วิชัย ได้สมัครเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร จึงกล่าวได้ว่า ดร.วิชัย ได้มีทั้งประสบการณ์และความรู้ทางทฤษฎี หนังสือเล่มนี้จึงเป็นการนำแนวคิดทฤษฎีกับประสบการณ์มาวิเคราะห์การเมืองไทย โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่ง ดร.วิชัย เห็นว่าจะต้องอาศัย วัฒนธรรมพลเมืองเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตย และสามารถทำได้ด้วยการสอนความเป็นพลเมือง แนวความคิดและแนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยที่ ดร.วิชัย นำเสนอนี้ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปปฏิบัติโดยผ่านระบบการศึกษา

ผมหวังว่า หนังสือนี้จะจุดประกายความคิดให้มีการดำเนินการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างจริงจังต่อไป

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช
 นายกราชบัณฑิตยสถาน
 ประธานสถาบันนโยบายศึกษา
 เมษายน 2551

คำนำ

จากสถาบันนโยบายศึกษา

เมื่อเริ่มกระแสการปฏิรูปการเมืองปี 2538 สถาบันนโยบายศึกษาได้รับการติดต่อจาก ดร.วิชัย ตันศิริ ถึงเรื่องวัฒนธรรมการเมืองและการปฏิรูป ซึ่งท่านได้เขียนไว้แล้ว และต้องการให้สถาบันฯ ตีพิมพ์เผยแพร่ ประจวบกับช่วงระหว่างนั้น สถาบันฯ ก็รณรงค์เรื่องการปฏิรูปการเมืองด้วยการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ไม่ใช่แก้ของเก่า โดยมีการจัดประชุมสัมมนา เรื่อง “Constitutionalism” เขียนโดย ศ.ดร.อมร จันทรสมบุรณ์ ในบรรยากาศการร่างรัฐธรรมนูญโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างคึกคักนั้น สถาบันฯ ก็มีโครงการจัดประชุมเชิงวิชาการ เรื่องปฏิรูปการเมืองกับครูทั่วประเทศโดยร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง “วัฒนธรรมการเมืองและการปฏิรูป” ซึ่งเขียนโดย ดร.วิชัย ตันศิริ เพื่อใช้ในโครงการฯ จึงเป็นประโยชน์อย่างมาก บรรดาครู-อาจารย์ ที่เข้าร่วมโครงการต้องการหนังสือเล่มนี้เพื่อเป็นแนวคิดและแนวทาง ทั้งในการเรียนการสอน และในทางสังคมการเมือง ขณะนั้น ตัวท่านอาจารย์ ดร.วิชัย เอง ท่านก็เดินทางร่วมกับโครงการทั้ง 4 ภูมิภาค เพื่อเป็นวิทยากรด้วยเช่นกัน ต่อมาสถาบันฯ ได้เริ่มโครงการ “เยาวชนพลเมือง” และโครงการ “พลเมือง” ขึ้นในปี 2544 จึงเป็นโอกาสดีอีกครั้งที่แนวคิดวัฒนธรรมประชาธิปไตยในช่วงที่

ประเทศไทยเข้าสู่การปฏิรูปการเมือง จะได้ขยายการเรียนรู้ไปสู่เยาวชน และครูผู้สอนทั่วประเทศ สถาบันฯ จึงขอให้อาจารย์เขียนเพิ่มเติม แนวทางการสอนและการจัดหลักสูตรเพื่อสร้าง “พลเมือง” ของประเทศ ในชื่อเรื่องเดิม และได้พิมพ์เป็นครั้งที่สอง

อย่างไรก็ดี เพื่อตอกย้ำเจตนารมณ์และอุดมการณ์ของสถาบันฯ ที่มุ่งมั่นจะสร้าง “วัฒนธรรมพลเมือง” ให้เกิดขึ้น และมีความต่อเนื่อง ภายใต้โครงสร้าง “ประชาธิปไตย” ที่เราอาจคุ้นชินกับการเลือกตั้ง และอำนาจต่างๆ ตามระบบ แต่หัวใจสำคัญที่ทำให้ระบบประชาธิปไตย เดินหน้าต่อไปได้โดยไม่สะดุดหยุดอยู่กับที่แล้วถอยหลังดังที่เกิดขึ้นใน สังคมไทย ก็มีแต่เรื่องของวัฒนธรรมการเมืองที่คนไทยยังเข้าไม่ถึง และยังไม่มีการสอนในหลักสูตรการศึกษาใดๆ

ความพยายามและความมุ่งมั่นที่จะให้สังคมมีวัฒนธรรมทางการเมือง มีทรัพยากรของประเทศที่มีคุณภาพ มีพลเมืองที่ใส่ใจต่อ ปัญหาของประเทศมากกว่าประโยชน์ส่วนตน จึงเป็นที่มาของหนังสือ เล่มนี้ “วัฒนธรรมพลเมือง” เป็นการทำงานที่ต่อเนื่องและยังจะต้อง เดินหน้าทำต่อไป

สถาบันฯ ขอขอบพระคุณ ดร.วิชัย เป็นอย่างสูง ที่มุ่งมั่นอย่าง เร่งกล้าในการสร้าง “วัฒนธรรมพลเมือง” ผ่านหนังสือเล่มนี้ อันเป็น อีกช่องทางหนึ่งในการพัฒนาทางการเมืองที่รัฐธรรมนูญปัจจุบันได้ให้ ความสำคัญ และขอขอบคุณ มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ ที่ได้ให้การ สนับสนุนการพิมพ์อันทรงประโยชน์ต่อสังคมไทยโดยรวม

สถาบันนโยบายศึกษา

เมษายน 2551

คำนำ

จากผู้เขียน

หนังสือเรื่อง “วัฒนธรรมพลเมือง” ฉบับนี้ เป็นการรวมบทความ ที่ได้เขียนขึ้นในวาระต่างๆ โดยมีเป้าหมายที่จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสำคัญของ “วัฒนธรรมทางการเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย หรือนัยหนึ่ง การสร้างวัฒนธรรมพลเมือง ตามวิถีชีวิตทางสังคม ประชาธิปไตย

บทความ 3 บทในภาคแรก เป็นบทความที่เขียนวิเคราะห์ปัญหาของการเมือง ซึ่งเกิดขึ้นตามจังหวะเวลาในช่วงปี พ.ศ. 2544 - 2550 โดยเลือกประเด็นเกี่ยวกับการให้ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งมีการถกเถียงกันมากในประเด็นหลักๆ ของรัฐธรรมนูญ บทความเหล่านี้ได้ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน

บทความที่ 4 เรื่อง **กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง** เป็นการสรุปรวบรวมความคิดซึ่งกระจัดกระจายและขยายความให้เห็นทิศทางใหม่ของระบบประชาธิปไตยที่ควรจะเป็น และวัฒนธรรมพลเมืองที่เหมาะสมสอดคล้องกัน บทความนี้ยังไม่เคยปรากฏที่ใดมาก่อน และต่อด้วยบทความเรื่องการศึกษาศาสนา และการเสริมสร้างวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย ซึ่งได้เสนอในที่ประชุมกลุ่มในการประชุมเรื่อง “วัฒนธรรมการเมือง จริยธรรม และ

การปกครอง” ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ (9-10 พ.ย. 2550) และมีสาระสืบต่อขยายความจากบทที่ 4 เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ความสำคัญใน “วัฒนธรรมการเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยนี้ ผู้เขียนได้หยิบประเด็นนี้ขึ้นมาเมื่อครั้งปฏิรูปการเมือง ช่วงปี พ.ศ. 2534 และได้เขียนเรื่อง **วัฒนธรรมการเมืองและการปฏิรูป** ในช่วงนั้น ขณะเดียวกัน สถาบันนโยบายศึกษาได้ให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องนี้มาแต่เริ่มแรก ได้สนับสนุนให้ผู้เขียนได้ศึกษาค้นคว้า และขยายความตามแนวทางนี้ และได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ ในปี พ.ศ. 2539 และพิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2547

ฉะนั้น หนังสือเรื่อง “วัฒนธรรมพลเมือง” เล่มนี้ จึงเป็นเรื่องสืบเนื่องจากโครงการและอุดมการณ์ดั้งเดิมของผู้เขียน และสถาบันนโยบายศึกษา ที่จะสร้างวัฒนธรรมพลเมืองในเข้มแข็งในสังคมประชาธิปไตย

ปัญหาของระบอบประชาธิปไตย มิได้อยู่ที่ตัวบทกฎหมายในรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่อยู่ที่ค่านิยม ปทัสถานของการดำเนินชีวิตทางการเมือง ของนักการเมืองและประชาชน ตลอดจนจนความรู้ความเข้าใจ และอุดมการณ์ในระบอบนี้ ฉะนั้นจึงเป็นแนวคิดของผู้เขียนมานานแล้วว่า จะเขียนรัฐธรรมนูญสักกี่ฉบับก็ไม่สามารถสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งได้ หากมิได้สร้างรัฐธรรมนูญในจิตใจของประชาชน

หนังสือเล่มนี้ บรรจุแก่นความคิดที่สำคัญ หากผู้กำหนดนโยบายได้วิเคราะห์ ศึกษา และนำไปขยายผลก็จะก่อให้เกิดประโยชน์

อย่างมหาศาสตร์ต่อสังคมไทย

คำกล่าวที่ว่า “The pen is mightier than the sword” ก็จะเป็นจริง ต่อเมื่อมีผู้อ่าน ขาดผู้อ่านเมื่อใด ปากกา ก็จะไม่มีความหมาย

หวังว่าหนังสือเล่มนี้ จะได้รับการสนับสนุนจากท่านผู้อ่านใน
ทุกๆ โอกาส

ขอขอบคุณมา ณ ที่นี้

ดร. วิชัย ตันศิริ

สารบัญ

หน้า

คำนิยม	iii
คำนำจากสถาบันนโยบายศึกษา	iv
คำนำจากผู้เขียน	vi
การสร้างรัฐธรรมนูญในจิตใจของชาวไทย	1
วัฒนธรรมการเมือง รัฐธรรมนูญ และประชาธิปไตย	7
รัฐธรรมนูญใหม่ การเมืองภาคประชาชน และการปฏิวัติการศึกษา	14
กระบวนทัศน์ใหม่ เพื่อสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง	21
การศึกษาและศาสนากับการเสริมสร้างวัฒนธรรม การเมืองประชาธิปไตย	36
1) ปัญหาของประชาธิปไตย	36
2) ความสำคัญของวัฒนธรรมการเมืองต่อระบอบนี้	37
3) ความสำคัญของการจัดการศึกษาและวิชาหน้าที่พลเมือง	38
4) กรอบแนวคิดใหม่เรื่องวัฒนธรรมการเมือง	40
5) จุดเริ่มต้นของวิชา “ความเป็นพลเมือง”	42
6) ความเป็นพลเมืองตามแนวคิดของบาร์เบอร์	43

สารบัญ

หน้า

7) หลักสูตร “ความเป็นพลเมือง”	44
8) ความคิดของบาร์เบอร์ในการสอนความเป็นพลเมือง	49
9) ข้อเสนอในการเสนอความเป็นพลเมืองในสังคมไทย	51
10) บทบาทที่สำคัญของศาสนา	52
สถาบันนโยบายศึกษา	56
ประวัติ	65

About the book

การสร้างรัฐธรรมนูญใน จิตใจของชาวไทย

หากมองโลกในแง่ดีก็ไม่ควรจะเป็นอุปสรรคต่อการที่สังคมไทยจะต้องมาปรับแก้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกันซ้ำแล้วซ้ำเล่า ผู้เขียนเคยเกี่ยวข้องอยู่บ้างกับรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2517 ในฐานะผู้ช่วยเผยแพร่ และเคยเขียนหนังสือรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบไทยและเทศ เพื่อวิเคราะห์ วิจัยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 (ฉบับ รสช.) และยังสามารถตามโนภาพสำหรับรัฐธรรมนูญ ฉบับ 2540 ไว้ในหนังสือปฏิรูปการเมือง (พ.ศ. 2539) ก็ไม่คิดว่าจะต้องเขียนหนังสืออีกเล่มหนึ่งเพื่อรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไข พ.ศ. 2549

สังคมไทยวนเวียนอยู่ในวังวนของการร่างรัฐธรรมนูญซ้ำแล้วซ้ำเล่า ประหนึ่งเป็นเด็กที่ปัญญาอ่อน ที่ต้องเรียนซ้ำชั้น ตลอดเวลา 75 ปี นับตั้งแต่การร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร (พ.ศ. 2475) ชื่อรัฐธรรมนูญฉบับถาวร กลายเป็นลางร้าย เพราะนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ไม่มีรัฐธรรมนูญฉบับใดเป็นฉบับถาวรแม้แต่ฉบับเดียว แม้กระทั่งฉบับ สสร. ซึ่งถือว่าเป็นฉบับที่ประชาชนมีส่วนร่วม ก็ยังจะต้องนำมาปรับรื้อในเร็วๆ นี้ แตกต่างจากรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาที่ร่างครั้งเดียวเมื่อ 200 กว่าปีมาแล้ว ยังสามารถใช้ได้มาจนถึงทุกวันนี้ และ

รัฐธรรมนูญอังกฤษ ซึ่งไม่เคยมีการร่างกันอย่างเป็นทางการเป็นกิจจะลักษณะ แต่ออกเเยหรือวิวัฒนาการไปตามขั้นตอนประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

รัฐธรรมนูญ นั้น ที่แท้จริงคือ **ปทัสถาน** ของสังคมการเมือง หรือ **หลักการ**ที่ควบคุมการดำเนินงานทางการเมืองหรือวิถีชีวิตทางการเมืองของแต่ละสังคม รัฐธรรมนูญจะมีลักษณะกระเตียดไปทาง**ลัทธิเสรีนิยม** หรือ**สังคมนิยม** หรือ **กษัตริย์นิยม**ก็ขึ้นอยู่กับ**วัฒนธรรมการเมือง**ของสังคมนั้นๆ แต่ไม่ว่าจะมีแนวโน้มไปในลัทธิใด แก่นแท้ของรัฐธรรมนูญก็คือ**การมีหลักการที่เป็นปทัสถานร่วมกันของสังคม** สมาชิกของสังคมต้องยึดถือ**หลักการดังกล่าว**นี้เป็นกติกาขั้นพื้นฐานหลักของสังคมนั้นๆ และกติกานี้แยกตัวเองออกจากหลัก**จริยธรรม**ได้ หากแยกออกจากหลักจริยธรรมเมื่อใด **กติกาดังกล่าว**ก็จะกลายเป็น**กฎของหมู่โจร** มีใช้กฎของ**สังคมอารยะ**

ทุกวันนี้มีการพูดกันมากถึงการยึดกติกา โดยไม่คำนึงถึงจริยธรรม (ความถูกต้องทางศีลธรรม) ของกติกานั้นๆ เช่น การยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้มีการเลือกตั้ง โดยไม่คำนึงถึงหลักการของรัฐธรรมนูญ โดยแท้จริงหลักการของการยุบสภานั้น **จะต้องมีเหตุอันควร**ตามแนวทางที่เชื่อถือกันมาแต่อดีต เช่น เกิดปัญหาในสภาผู้แทนราษฎร แต่การยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 ไม่ยึดถือหลักการนี้ เมื่อเกิดการประท้วงการเลือกตั้งอย่างขนานใหญ่ทั่วประเทศ กลับกล่าวหาผู้ประท้วงว่า**ไม่ยึดกติกา** นับว่าเป็นการบิดเบือนความหมายของ “กติกา” อย่างยิ่ง

กติกา ในความหมายของกฎพื้นฐานทางการเมือง จึงรวมเรื่องของ**จริยธรรมทางการเมือง**ไว้เป็นส่วนสำคัญ แต่สังคมไทยไขว้เขวมาเป็น

เวลาแรมเดือนและมองกติกากว่าแยกส่วนออกจากหลักจริยธรรมและศีลธรรม สังคมไทยจึงเกิดวิปริตและจะมีสภาพวิปริตไปอีกสถานแสนนาน หากไม่มีการทำความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความหมายของกติการัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญของแต่ละสังคมนั้นนั้น แนบแน่นอยู่กับวัฒนธรรมการเมืองของสังคมนั้น หากร่างรัฐธรรมนูญที่ขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเมืองของสังคมนั้นๆ รัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นก็จะดำรงอยู่ไม่ได้นาน ดังร่างรัฐธรรมนูญไทย **16 ฉบับ** ที่ผ่านมา ฉะนั้น หากมองในเนวกว้างและลึก รัฐธรรมนูญของแต่ละสังคมจึงประกอบด้วย

1. วัฒนธรรมการเมืองของสังคม
2. ตัวบทกฎหมายที่กำหนดขึ้น ทั้งที่เป็นกฎหมายหลัก ที่เรียกว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายรอง ที่เป็นองค์ประกอบ
3. คำวินิจฉัยของศาล (รวมศาลรัฐธรรมนูญ) ที่เกี่ยวข้องข้อกับปัญหาการบังคับใช้กฎหมายตามข้อ 2

สังคมไทยมีปัญหามาก เพราะรัฐธรรมนูญตามแนวคิดของนักวิชาการผู้มีอุดมการณ์แบบเสรีนิยมตะวันตก ก็จะมีหลักแนวคิดแบบหนึ่ง แต่ชาวไทยส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมการเมืองอีกลักษณะหนึ่ง เช่น ยึดใน**ระบบอุปถัมภ์** ขณะที่อุดมการณ์ของสังคมใหม่ยึดโยงกับระบบความเสมอภาคของการประพฤติปฏิบัติ ทั้งนี้ได้หมายความว่าคนอังกฤษ คนอเมริกัน คนฝรั่งเศส ไม่มีระบบ “ฝาก” หรือระบบเพื่อนพ้อง และเครือญาติ เพียงแต่สังคมตะวันตกจำกัดระบบอุปถัมภ์ไว้ในระดับหนึ่ง และจะละเว้นในระดับซึ่งกฎหมายห้ามไว้อย่างชัดเจนหรือที่จารีตประเพณีทางการปกครองห้ามไว้ เช่น ในสังคมอังกฤษ

เราจะไม่เห็นการเลือกตั้งที่**หิ้งตระกูลได้ครองตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร** เพราะคนอังกฤษจะเกลียดชังหรือต่อต้านการ**ยึดครอง**อำนาจของคนใดคนหนึ่ง หรือตระกูลใดตระกูลหนึ่ง แต่สังคมไทย**ขึ้นรากหญ้า**ไม่เห็นปัญหาเช่นนั้น จึงเกิดปรากฏการณ์**สภาเครือญาติ** ในการเลือกตั้งวุฒิสภา เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2549 ผู้ที่มีอุดมการณ์เกิดทุนการเมืองภาคประชาชนลง**จินตนาการ**ว่า ถ้าการเมืองภาคประชาชนเกิดขึ้นจริงทั่วประเทศ (โดยไม่มี**ปัญญาชน**เป็น**ผู้นำ** เหมือนในเมืองหลวง) อะไรจะเกิดขึ้น ฉะนั้นเวลาพูดถึง “มติมหาชน” (Public opinion) จึงต้องขยายความเสมอ ด้วยคำว่า “Enlightened public opinion” (มติมหาชนที่มีภูมิธรรมความรู้)

ประเด็นหลักที่ต้องการนำเสนอก็คือ การจะแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันโดยไม่คำนึงถึง “วัฒนธรรมทางการเมือง” จึงเป็นเรื่องที่เริ่มต้นคิดก็ผิดแล้ว ฉะนั้นหากจะวางแผนให้รัฐธรรมนูญตามอุดมการณ์ของท่านปัญญาชนปัจจุบันบรรลุผลสำเร็จ จะต้องวางแผนอย่างไร เป็นเรื่องที่ต้องช่วยกันคิด และ**ใช้ความอดทน** เมื่อนายสิริกัญญ เริ่มเข้าสู่อำนาจในสิงคโปร์ ทราบว่าให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาของชาวสิงคโปร์ใน 10 ปีแรก โดยยังไม่ต้องคิดถึงเศรษฐกิจมากนัก สังคมไทยก็น่าจะต้องทุ่มเททางการศึกษา และการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง**สัก 10 ปี** ก่อนจะโลดโผนโจนทะยานไปตามเส้นทางของเสือตัวที่ห้าทางเศรษฐกิจ การวางกฎเหล็กของ “**วินัยทางการเมือง**” ให้ชาวไทยฝึกฝนสัก 10 ปี อาจจะได้ผลคุ้มค่า เพราะสังคมไทยไม่เคยต้องผ่านขั้นตอนของการต่อสู้เพื่อสิทธิ เสรีภาพ เหมือนเพื่อนบ้านของเรา **ไม่รู้รสชาติ**ของการเป็น**ทาส** หรือเป็นเมืองขึ้น ลัทธิจักรวรรดินิยม ไม่เคยต้องผจญกับกฎเหล็กของลัทธิคอมมิวนิสต์

และการเรียกร้องให้ทุกคนเสียสละ จนลืมนิสัยการของครอบครัวตนเอง สังคมไทยเป็นสังคมที่**โครงสร้างทางจริยธรรม**หลวมจนจะกลายเป็นสังคมที่อะไรก็ได้ คนโกงมามากมายก็ยังเดินบนถนนอย่างมีเกียรติ ผู้นำทางการเมืองจึงต้องมองการณ์ไกล ฉลาดหลักแหลม และ**เสียสละ**

ผู้นำทางการเมือง หมายถึงทุกๆ ระดับ ก็จะต้องเข้าใจว่าไม่เพียง**วัฒนธรรมทางการเมือง**ที่จะต้องปรับให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ **โครงสร้างทางเศรษฐกิจ**ก็ต้องปรับหรือให้ชาวไทยมีฐานะทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน **อย่างน้อย**ปรับส่วนบนให้ลดเพดานลงมา และปรับส่วนล่างให้สูงขึ้น ช่องว่างของรายได้ต้องไม่ห่างไกลกันนัก ลองดูประเทศสวีเดนหรือแลนด์ เป็นตัวอย่างของการใช้**ระบบภาษี** เพื่อป้องกันมิให้เกิดความมั่งคั่งกระจุกตัว หรือญี่ปุ่นที่**สงวนทรัพยากรธรรมชาติ**ไว้ได้เพราะระบบการปกครอง-ระบบกฎหมาย ที่ไม่เปิดเสรีทุกๆ เรื่อง ในช่วง 10 ปีข้างหน้า การเพิ่มจีดีพี (รายได้ประชาชาติ) จึงมิใช่เป้าหมายสำคัญที่สุด แต่**การกระจายรายได้ การสร้างอาชีพ** ให้แก่ประชาชน **การพัฒนาเทคโนโลยี**ของเราเอง และการ**ปฏิรูปการเกษตร** คือเป้าหมายที่สำคัญที่สุด เหตุผลที่ต้องปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจก็เพราะว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ใกล้เคียงกันจะส่งเสริมให้ประชาชนมีทัศนคติและปทัสถานการประพฤติปฏิบัติใกล้เคียงกัน และกลุ่มชนชั้นกลางทางเศรษฐกิจจะได้ไม่เป็นเหยื่อของกลุ่มบุคคลชนชั้นนายทุน ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

โดยสรุป ในการสร้างรัฐธรรมนูญจะต้องคำนึงถึงการปรับวัฒนธรรมทางการเมือง และการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการปรับโครงสร้างทางกฎหมาย (รัฐธรรมนูญ) **คณะปฏิรูป** จึงต้องประกอบด้วยผู้มีความรู้และปัญญาทั้ง**สามมิติ** จะคิดเฉพาะนักกฎหมาย

หรือนักรัฐศาสตร์ก็ได้ แต่ต้องรวมถึง**นักการศึกษา นักเศรษฐศาสตร์** และผู้มีประสบการณ์ทางการเมือง การบริหาร และกลุ่มศาสนา ฯลฯ และที่สำคัญควรมีบุคคลผู้ยึดถือทาง**สายกลาง ไม่สุดโต่งทางใดทางหนึ่ง มีวิสัยทัศน์ แต่ไม่เพ้อฝัน มองการณ์ไกล** แต่รู้จักริเริ่มในสิ่งที่เป็นไปได้ และขอเสียที่เรื่องการร่างรัฐธรรมนูญแบบลงรายละเอียด ถึงขนาดจะรับประทานข้าวยังต้องบอกว่าจะเริ่มด้วย**มือไหน** เลิกบังคับ**คุณวุฒิทางการศึกษา**ของผู้สมัคร ส.ส. ได้แล้ว เลิกบังคับ**การสังกัดพรรค**ได้แล้ว และอาจจะต้องเลิกคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่ง**นายกรัฐมนตรี**ที่ต้องเป็นผู้แทนราษฎรเสมอไป ซึ่งหมายความว่า **ปรกตินายกรัฐมนตรี**จะต้องมาจากการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่เปิดช่องทางให้มี**นายกรัฐมนตรี**จาก**นอกสภา**ในกรณีพิเศษได้

(นสพ. มติชน 18 พ.ค. 2549)

วัฒนธรรมการเมือง รัฐธรรมนูญ และ ประชาธิปไตย

เป็นความเข้าใจผิดที่คิดว่า “การเลือกตั้ง” คือประชาธิปไตย การเลือกตั้งอาจเป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งเท่านั้น แต่จะเป็นประชาธิปไตย รัฐต้องมีสถานะที่แฟรงคลิน และโบน เรียกว่า “รัฐตามครรลองรัฐธรรมนูญ” (Constitutional State) เป็นพื้นฐานเบื้องต้น และจะเป็นรัฐตามครรลองรัฐธรรมนูญประชาชนจะต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. ความรักและหวงแหนสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล

ประวัติศาสตร์ของชาวตะวันตกเป็นประวัติศาสตร์ของการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพนี้ และสอดคล้องกับคำสอนของศาสนาคริสต์ที่ให้ความสำคัญต่อความเสมอภาคของบุคคล ชาวอังกฤษมักถือว่าบ้านคือปราสาทของเขา ใครจะบุกรุกเข้ามามิได้ จะจับกุมคุมขังผู้ใดก็จะต้องระบุนความผิดตามกฎหมายและมีหมายจับ กฎหมายมหาชนอังกฤษจึงมีหลักของ “Habeas Corpus” (ท่านมีตัวตน)

ในความหมายนี้ สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานจึงเกิดขึ้นก่อนประชาธิปไตย หรือรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็น

รัฐธรรมนูญของชีวิต เป็นวัฒนธรรมพลเมือง ฉะนั้นการจัดตั้งพรรคการเมืองในอังกฤษ ทุกคนจึงจัดตั้งได้โดยยังไม่มีกฎหมายบังคับกฎหมายที่ออกมาภายหลัง เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการอุดหนุนทางการเงินแก่พรรคการเมืองมากกว่า

2. การเคารพกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

ตามหลัก “due process of law” ตามครรลองของกฎหมาย และการพิจารณาคดีอาผิด ก็จะต้องเป็นไปตามครรลองของศาลตุลาการ ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย

สังคมไทยในช่วงรัฐบาลทักษิณ ได้มีการฆ่าตัดตอนในการปราบผู้ค้ายาเสพติด มีผู้เสียชีวิตสองพันกว่ารายโดยไม่มี การไต่สวนตามหลักการของกฎหมาย ฉะนั้นพื้นฐานของรัฐธรรมนูญก็ถูกละเมิดเสียแล้ว

หลัก 2 ประการนี้ รวมกันแล้วก็มักเรียกว่า ระบบการปกครองภายใต้กฎหมาย หรือนิติรัฐ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “The rule of Law” หลักการปกครองโดยกฎหมายจึงเป็นหลักการพื้นฐานของรัฐซึ่งมีรัฐธรรมนูญปกครอง และเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตย ซึ่งมีความสำคัญว่าการเลือกตั้งเพราะเป็นหลักพื้นฐาน

หลักพื้นฐานที่สำคัญประการที่สองของประชาธิปไตยคือหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

แต่การใช้อำนาจอธิปไตยของปวงชน เพื่อการบริหารหรือปกครองประเทศนั้น เกิดขึ้นได้ยาก ยกเว้นในกรณีของประชาธิปไตยของนครรัฐขนาดไม่กี่แสนคนสมัยโบราณ และระดับหมู่บ้านหรือเมืองเล็กๆ (township) ในอาณานิคมอเมริกา

ในยุคสมัยรัฐชาติ ด้วยขนาดของพื้นที่กว้างใหญ่และจำนวนประชากรหลายล้านคน จึงต้องมีระบบรัฐสภาเพื่อเลือกตัวแทนของประชาชนเข้ามาใช้อำนาจแทน การเลือกตั้งจึงมีความสำคัญในแง่ของการใช้อำนาจอธิปไตยโดยระบบตัวแทน

แต่ปัญหาเชิงปรัชญามีว่า ประชาชนมอบอำนาจอธิปไตยอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดกระนั้นหรือ? หรือโดยมีเงื่อนไข ตามหลักของฌานฌากส์ รูสโซ อำนาจอธิปไตยยังคงอยู่กับประชาชนเสมอ แม้ได้เลือกตัวแทนไว้แล้ว ในอังกฤษจึงแปลความอำนาจอธิปไตยของรัฐสภาว่าเป็นอำนาจในการออกกฎหมายและจะมีอำนาจนั้นได้ต่อเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงประทับในรัฐสภา (ซึ่งประกอบด้วย 3 ฐานันดร ชุนนาง พระ และสามัญชน)

ในทางปฏิบัติคณะรัฐบาลและรัฐสภาพึงเสี่ยงนอกสภาอยู่เสมอ และในทางปฏิบัติจะมีการเปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรีเมื่อนโยบายก่อให้เกิดความคิดเห็นขัดแย้งทั่วประเทศ (เรียกว่าผิดพลาด) ทั้ๆ ที่ยังคุมเสียงส่วนใหญ่ในสภาผู้แทนราษฎร เช่น นายเนวิน ชคมเบอร์เลน ลาออกเพื่อให้ วินสตัน เชอร์ชิล แทน สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นายอีเดน ลาออกเพื่อให้ นายแม็คมิลแลนด์ แทน กรณีสงครามคลองสุเอซ ค.ศ. 1957

ประชาธิปไตยของประเทศแม่แบบ จึงพึงเสี่ยงนอกสภาเสมอ ส่วนของไทยช่วงปี 2549 หากเข้าใจแนวทางนี้ และท่านนายกรัฐมนตรี ลาออกเมื่อเกิดการประท้วงกว้างขวาง เราคงไม่ต้องมานั่งร่างรัฐธรรมนูญกันใหม่

เพื่อป้องกันมิให้ฝ่ายที่ได้รับเลือกตั้งเป็นเสียงข้างมากเข้าไปบริหารประเทศแบบตามอำเภอใจ จึงจำเป็นต้องมีระบบถ่วงดุล คานอำนาจ

และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

หากเป็นระบบแยกอำนาจนิติบัญญัติออกจากอำนาจบริหารอย่างชัดเจน เช่น สหรัฐอเมริกา ฝ่ายสภานิติบัญญัติคือฝ่ายถ่วงดุลกับฝ่ายบริหาร แต่ระบบรัฐสภาไทยเป็นระบบที่ฝ่ายบริหารกำเนิดจากฝ่ายนิติบัญญัติ และคุมเสียงข้างมากในสภานิติบัญญัติ เราจึงต้องมีฝ่ายค้านที่เข้มแข็ง

การเปิดโอกาสให้ฝ่ายค้านทำหน้าที่อภิปรายไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี จึงไม่ควรระบุเงื่อนไขจำกัดช่วงเวลาหรืออื่นใด แม้ว่าจะมีเพียง 10 คน ที่เป็นฝ่ายค้านก็ควรให้ค้านได้

ขณะเดียวกันก็ควรมีวุฒิสภาเป็นสภาที่สองเพื่อถ่วงดุล แต่การได้มาซึ่งวุฒิสมาชิกไม่ควรแตกต่างจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน แต่ควรเป็นการเลือกตั้งจากกลุ่มอาชีพซึ่งรัฐจะต้องกำหนดว่ามีกี่กลุ่มในรัฐและวิธีการเลือกตั้ง

การเป็นตัวแทนกลุ่มอาชีพจึงเรียกว่า “Functional Representation” และมีหน้าที่ถ่วงดุล มิใช่เป็นผู้ริเริ่มออกกฎหมายโดยตรงหรือจะไปเกี่ยวข้องกับภารกิจความผิดของนักการเมือง ควรให้เป็นหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การได้มาซึ่งผู้นำซึ่งมีวิสัยทัศน์ มีประสิทธิภาพ กล้าหาญ สุจริต ยุติธรรม

การร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา มักล้มประเด็นการได้มาซึ่งผู้นำ แต่จะไปสนใจเรื่องระบบการเลือกตั้ง ซึ่งจะทำให้เกิดระบบสองพรรคหรือหลายพรรค จะป้องกันการซื้อสิทธิ์ขายเสียงกันได้ไหม จะทำให้พรรคเข้มแข็งหรือไม่ ซึ่งประเด็นเหล่านี้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับระบบเขตเดียวคนเดียว หรือระบบเขตละ 3 คน หรือเขตใหญ่ และระบบ

บัญชีรายชื่อ แต่ประเด็นที่ควรพิจารณาคือการได้มาซึ่งผู้นำจากวงกว้าง และเป็นคนที่เหมาะกับสถานการณ์

เพื่อให้ได้ผู้นำจากวงกว้างและเหมาะกับสถานการณ์ กระบวนการคัดเลือกผู้นำจึงต้องไม่จำกัดในวงแคบ หากพรรคการเมืองมีความเป็นประชาธิปไตยอยู่บ้าง การได้ผู้นำจากวงกว้างก็พอจะเกิดขึ้น แต่เท่าที่ปรากฏพรรคการเมืองก็มีความจำกัด นักคิดทางรัฐศาสตร์ เช่น มิเชล (Michel) ถึงกับตั้งเป็นกฎเหล็กของคณะชิปไตยของทุกๆ พรรคการเมืองในประเทศตะวันตก รวมถึงพรรคสังคมนิยมด้วย ว่าทุกพรรคการเมืองไม่มีประชาธิปไตยมีแต่คณะชิปไตย

ฉะนั้น ประการแรก ควรเลิกบังคับให้ผู้สมัครต้องสังกัดพรรคการเมือง ประการที่สอง ควรให้มีระบบบัญชีรายชื่ออย่างเต็มระดับชาติ โดยยกเลิกเงื่อนไขคะแนนร้อยละ 5 เป็นขั้นต่ำ และประการที่สาม ให้เลือกตั้งในเขตละ 3 คน เพื่อลดความรุนแรงของการแข่งขัน

ระบบบัญชีรายชื่อจะช่วยให้การเมืองมีผู้นำซึ่งมีวิสัยทัศน์ระดับชาติและสากล เพราะจะต้องกำหนดนโยบายเพื่อคนทั้งชาติ ปัจจุบันพรรคอาจบิดเบือนระบบบัญชีรายชื่อบ้าง โดยใส่ชื่อนายทุนไว้ในระบบบัญชีต้นๆ

แต่ถ้าหากสื่อสารมวลชนช่วยเปิดโปงบัญชีรายชื่อทุก ๆ พรรคจะทำให้ระบบบัญชีรายชื่อโปร่งใสยิ่งขึ้น

ศาสนาและประชาธิปไตย

เชื่อหรือไม่ว่า นักคิดทางสังคมศาสตร์เคยกล่าวไว้ว่า ยิ่งเราจะเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นเท่าไร เราก็ควรจะเร่งส่งเสริมให้ประชาชนมีจริยธรรมทางศาสนามากขึ้นเท่านั้น

ทั้งนี้ เพราะระบอบประชาธิปไตย (หากขาดจริยธรรมทางการเมือง) มีแนวโน้มจะเร่งตัวกิเลสตัณหาของประชาชนและนักการเมือง ประชาธิปไตยไม่จำกัดการต่อสู้...ของกลุ่มคนในสังคม เพื่อประโยชน์ของตนเอง ฉะนั้นยิ่งสังคมห่างเหินจากคุณธรรมทางศาสนา ก็ยิ่งจะทำให้การต่อสู้เหล่านั้นขาดหลักธรรม ขาดหิริโอตตัปปะ ขาดความเสียสละเพื่อส่วนรวม

คุณธรรมทางศาสนา จึงจะช่วยให้ประชาธิปไตยดำรงอยู่ในทางสายกลาง และในขอบเขตของวัฒนธรรมการเมืองที่รู้จักแพ้ รู้จักชนะ ไม่ยึดติด

ฉะนั้น การที่ทุกๆ ศาสนาควรจะมีบทบาทมากขึ้นในสังคม จึงเป็นเรื่องที่ควรส่งเสริมโดยเฉพาะศาสนาพุทธซึ่งมีประวัติควบคู่กับประวัติศาสตร์ชาติไทยมายาวนาน และเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย แต่การที่จะระบุว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติก็อาจจะมีข้อกังวลว่าจะทำให้เกิดระบบรัฐศาสนาหรือไม่ ข้อเท็จจริงอยู่ที่เป้าหมายและวิถีคิดของ “องค์กรศาสนา” นั้นๆ

คำว่า “รัฐศาสนา” จะหมายถึง รัฐที่บังคับให้ทุกๆ คนเคารพนับถือศาสนาของรัฐหรือไม่ หากเป็นเช่นนั้น “รัฐศาสนา” ก็ไม่เป็นที่พึงประสงค์และขัดแย้งกับปรัชญาแนวคิดของระบอบประชาธิปไตย

แต่ศาสนาพุทธมีคุณลักษณะที่แตกต่างจากจุดยืนนี้ เพราะการบังคับให้ใครมาเชื่อตามวิถีพุทธมิใช่แนวทางของพุทธ อีกทั้งศาสนธรรมพุทธแท้ๆ นั้น สอดคล้องกับหลักของธรรมชาติทางวิทยาศาสตร์มากที่สุด ดังที่ไอน์สไตน์ได้เคยกล่าวชื่นชมไว้

อังกฤษซึ่งเป็นแม่แบบของประชาธิปไตยก็ยังคงกำหนดให้ศาสนา “Anglican church” เป็นศาสนาที่รัฐจัดตั้ง หรือเป็นศาสนาประจำชาติ

นั่นเอง แต่ก็ยังให้สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาอื่นๆ

ฉะนั้น มาตรา 9 ซึ่งกล่าวว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก และมาตรา 78 กล่าวว่า รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ก็นับว่าเป็นวิธีร่างรัฐธรรมนูญที่มีความสุขุมรอบคอบสะท้อนให้เห็นสถานะพิเศษของศาสนาพุทธ ขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นถึงความเป็นสังคมที่ปลอดจากอคติและความคับแคบใดๆ ทั้งสิ้น

และที่ควรจะมีผลกดันให้มาก ก็คือ ในแง่นโยบายการจัดการศึกษาที่แนบแน่นกับหลักธรรมทางศาสนา ซึ่งต้องเน้นศาสนาพุทธสำหรับคนส่วนใหญ่ และศาสนาอื่นๆ ตามความเชื่อและศรัทธา

โดยสรุป การสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืนจะต้องคำนึงถึงการสร้างวัฒนธรรมการเมืองควบคู่ไปกับการสร้างรัฐธรรมนูญ

และแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะมีข้อบกพร่องไปบ้าง แต่หากสังคมมีวัฒนธรรมการเมืองเหมาะสม ประชาธิปไตยก็ไปรอด

และแนวทางร่างรัฐธรรมนูญควรเดินสายกลางดังที่เสนอมานาน มุ่งความสมดุลระหว่างรัฐบาลที่เข้มแข็งและการคานอำนาจที่มีเหตุผล (โดยระบบ Functional Representation) ช่วยเปิดทางให้ได้ผู้นำซึ่งมีวิสัยทัศน์ ขณะเดียวกันผ่อนคลายนโยบายการแข่งขันทันทุนแรง

และมีกลไกแก้ปัญหาวิกฤตเรื่องผู้นำทางรัฐสภาตามข้อเสนอให้ยกเลิกการบังคับให้สังกัดพรรค (เพื่อให้ระบบพรรคหลวมตัวมากขึ้น) เพื่อเปิดโอกาสให้มีทางเลือกทางที่สามเมื่อเกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองถึงขั้นรุนแรง

(นสพ. มติชน 5 มิ.ย. 2550)

รัฐธรรมนูญใหม่ การเมืองภาคประชาชน และการปฏิวัติการศึกษา

หากความยาว ความหนัก และความหนา เป็นเครื่องบ่งบอกคุณค่า รัฐธรรมนูญใหม่ย่อมมีคุณค่ามาก เพราะมีความยาวถึง 309 มาตรา แต่ในข้อเท็จจริงของชีวิตเรามีได้วัดคุณค่ากันด้วยความยาว ความหนา และความหนัก แต่วัดด้วยสรรพคุณ

แต่อาจจะเป็นเพราะนักวิชาการและนักกฎหมายไทย มองสังคมไทยว่ายังอยู่ระดับของ “บัวใต้น้ำ” จึงจำเป็นต้องขยายความอย่างละเอียดถี่ถ้วน ถึงกระบวนการไปสู่การเป็นประชาธิปไตยแบบที่สังคมอื่นไม่คิดจะทำ

อย่างไรก็ตาม เมื่อคิดทบทวน วิธีการนี้อาจเหมาะสมสำหรับสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมที่ชอบเล่นแร่แปรธาตุกับตัวอักษรของกฎหมาย มีหัวหมอมากเท่าๆ กับหนายความ ฉะนั้น จึงต้องเขียนให้ละเอียด ซัดถ้อย ซัดคำ เพื่อป้องกันมิให้ “ศรีธนญชัย” แปลงสาร

หากจะถามว่าผู้เขียนรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้หรือไม่

ผู้เขียนก็ตอบตรงๆ ว่ารับ

ด้วยเหตุผลง่ายๆ ว่า การรับดีกว่าไม่รับ การรับจะได้นำไปสู่การเลือกตั้ง และความปกติของสถานการณ์

ถามว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ดีกว่าฉบับก่อนๆ หรือ คำตอบขึ้นอยู่กับจุดยืนของแต่ละคน แต่ละฉบับมีทั้งข้อดี และข้อบกพร่อง ซึ่งเราอาจมองไม่เห็นในขณะที่ยังร่างออกมา แต่จะเห็นภายหลังเหมือนฉบับ พ.ศ. 2540 ซึ่งคนส่วนมากแซ่ซ้องรวมทั้งผู้เขียนด้วย แต่ก็มีปัญหาในการปฏิบัติจนได้ ทั้งนี้ เพราะยังไม่สามารถปิดช่องโหว่มาให้ความชัดเจนขึ้น

หลักของชีวิตคือต้องเลือกระหว่างสิ่งที่ดีกว่าหรือระหว่างสิ่งที่เลวน้อยกว่ากัน ภาษาอังกฤษใช้คำว่า เลือกระหว่าง “The lesser of the two evils” และในการเลือกเราต้องเผชิญกับหนทางสองแพร่งเสมอ คือระหว่างทางเลือกที่เลว และที่เลวกว่า

ในสถานการณ์การเมืองในปี พ.ศ. 2550 ชาวไทยไม่มีทางเลือกอื่นที่ดีกว่าการลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญ เพราะหากเลือกไม่รับก็เท่ากับเป็นการเลือกที่ขาดความรับผิดชอบ เป็นการเลือกเพื่อยืดอายุวิกฤต

กลุ่มที่รณรงค์ต่อต้านร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้อาจมีเหตุผลต่าง ๆ นานา ส่วนหนึ่งก็เป็นเรื่องผลประโยชน์ของฝ่ายค้าน และเหตุผลที่ไม่ชัดเจนคือ เป็นรัฐธรรมนูญที่มีต้นกำเนิดจากระบบเผด็จการหรือจากการรัฐประหาร

ตรรกะเช่นนี้ถูกใช้มานักต่อนักแล้วด้วยความสูญเสียของมนุษยชาติ นายแพทย์ที่เก่งที่สุดอาจถูกปฏิเสธ เพราะมีเชื้อชาติเป็นยิว (สมัยฮิตเลอร์เรืองอำนาจ) อเมริกันผิวดำซึ่งมีความสามารถจะออกศึกสงครามถูกกีดกันมิให้เป็นทหารในกองทัพสมัยที่ระบบทาสครอบงำ ความเชื่อถือของคนอเมริกัน

การพิจารณาคูณค่าของรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงต้องดูที่เนื้อผ้า หรือสาระรัฐธรรมนูญ มิใช่ดูที่ต้นกำเนิด เฉากเช่นการจะพิจารณาว่าระบบใด

เป็นเผด็จการ ก็ต้องดูที่ผลการปฏิบัติ มิใช่ดูที่ต้นกำเนิดสถานเดียว

ระบบกษัตริย์ที่ทรงภูมิธรรมก็มีมากเท่ากับระบบกษัตริย์ที่ทรราช ประชาธิปไตยที่สร้างระบบอุปถัมภ์ ระบบพรรคพวก และทุจริต คอร์รัปชันก็มีมากเท่าๆ กับประชาธิปไตยที่ยุติธรรมและโปร่งใส

รัฐธรรมนูญฉบับนี้พยายามแก้ไขหรือป้องกันปัญหาซึ่งเกิดจากการใช้รัฐธรรมนูญฉบับก่อน และคิดหาวิธีการมาตรการที่จะป้องกันใครจะดำเนินสมัชชิกสภาต่างๆ ที่คิดเช่นนั้น ทำเช่นนั้น ในสังคมมนุษย์เท่าที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ยังไม่ค่อยจะมีกลุ่มคนกลุ่มใดที่สามารถออกแบบสังคมอารยะ โดยไม่คำนึงถึงความผิดพลาดจากอดีต ประวัติศาสตร์จึงเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์และมนุษย์ไม่สามารถคิดเกินเลยจากประสบการณ์ของตน ฉะนั้น สสร. จึงหาวิธีการที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของอดีต เช่น **ลดการผูกขาดอำนาจรัฐ** โดย

1. ให้นายกรัฐมนตรีอยู่ในอำนาจไม่เกิน 8 ปี (มาตรา 121)
2. การตราพระราชกำหนดของรัฐ จะต้องถูกตรวจสอบโดยเคร่งครัดจากศาลรัฐธรรมนูญ
3. การจัดตั้งบกลางต้องมีจำนวนจำกัด (รัฐบาลชุด พ.ต.ท.ทักษิณ ตั้งบกลางมากเกินไปที่เคยจัดไว้สมัยก่อนๆ)
4. ห้ามควรวรมพรรคการเมืองที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน สภาระหว่างอายุของสภา

หรือใน **ประเด็นการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรตรวจสอบอำนาจรัฐ** ก็มีมาตรการต่างๆ เช่น

1. ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถอภิปรายนายกรัฐมนตรีได้ง่ายขึ้นโดยใช้เสียงเพียง 1/5 (มาตรา 158)

2. ปรับปรุงระบบสรรหาองค์กรตรวจสอบเพื่อให้มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริงโดยกำหนดให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานสภาผู้แทนราษฎรและผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรเป็นคณะบุคคลสรรหาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ

นอกจากการแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังกำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐซึ่งมีตัวอย่างอยู่แล้วในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 แต่ฉบับนี้ได้เพิ่มอีกหลาย ๆ มิติ ทั้งด้าน**เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจแบบเสรีและเป็นธรรม** การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ห้ามมิให้เอกชนเข้ามาผูกขาดสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน อันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ตลอดจนนโยบายให้ความสำคัญคุ้มครองพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือ และศาสนาอื่น รวมทั้งนโยบายดูแลที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ฉะนั้น พรรคการเมืองต่างๆ จึงต้องอยู่ในกรอบหลักนโยบายพื้นฐานเหล่านี้และหากพรรคการเมืองใดละเมิดก็อาจจะมีการฟ้องร้องได้ จุดเน้นของรัฐธรรมนูญใหม่ จึงอยู่ที่การขยายขอบเขตของบทบาทของประชาชนในการเมืองใหม่ ประชาชนจะต้องปรับบทบาทของตนเองจากอดีตที่เป็นเพียงผู้ดู ไปสู่บทบาทของผู้มีส่วนร่วมกลายเป็นพลเมืองเต็มขั้น

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ จึงได้มีมาตรการส่งเสริมบทบาทของประชาชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้นกว่าเดิม เช่น การให้สิทธิในการเข้าชื่อ 50,000 คน เพื่อเสนอขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ สิทธิในการเข้าชื่อเพียง 10,000 คน เพื่อเสนอร่างกฎหมาย สิทธิจะเข้าชื่อเพียง 20,000 คน

เพื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูง

นอกจากนี้ยังได้ขยายสิทธิของชุมชนให้ครอบคลุมถึงการรวมตัวกันของบุคคลขึ้นเป็นชุมชน และให้สิทธิชุมชนที่จะเรียกร้องหน่วยราชการหากปฏิบัติภารกิจขัดแย้งกับสิทธิของชุมชนให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถลงประชามติในเรื่องที่เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง

ที่สำคัญรัฐจะต้องจัดตั้งสภาพัฒนาการเมืองซึ่งทำหน้าที่สอดส่องให้มีการปฏิบัติตามแผนพัฒนาการเมือง และจัดกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง

โดยสรุป มิติใหม่ที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือ การขยายบทบาททางการเมืองของภาคพลเมือง ประเด็นที่นักสังคมศาสตร์ นักศึกษาศาสตร์จะต้องขบคิดต่อไปก็คือ **จะจัดระบบการศึกษาอย่างไรเพื่อสร้าง “ความเป็นพลเมือง”** ในความหมายนี้ได้

ความเป็นพลเมือง ในความหมายเก่า คือ **“การเป็นผู้รับ”** คอยแบมือรับทั้งผลบวกและผลลบจากนโยบายของรัฐบาลก่อน แต่ความเป็นพลเมืองในความหมายใหม่ คือ การมีส่วนร่วมผู้กระทำ

แต่ “ผู้กระทำ” จากบทเรียนในอดีตที่ผ่านมา มีทั้งผู้กระทำซึ่งมีแนวคิดกว้างไกล มีจิตวิญญาณสาธารณะ และผู้กระทำซึ่งมักง่าย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน น้อโกง คิดคด ททรยศต่อชาติ ต่อส่วนรวม

การศึกษาใหม่จะช่วยพัฒนาจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองในความหมายของความมี “ภราดรภาพและเสียสละเพื่อส่วนรวมได้อย่างไร?”

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองในความหมายดังกล่าว จึงมิใช่เรื่องง่าย และกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน หรือ

ในช่วงตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับแรก จนถึงปัจจุบัน ก็ไม่มีนโยบายหรือยุทธศาสตร์ที่มีความชัดเจนในเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับ “การเมือง” และ “นักการเมือง”

ประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ไม่มีแนวคิดเลยว่าจะเลือกนักการเมืองอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับสังคมประชาธิปไตย ส่วนใหญ่ก็จะเลือกตามสามัญสำนึกเดิมที่ยึดติดกับระบบอุปถัมภ์และเงินตรา ส่วนจิตสำนึกเรื่องความถูกต้อง ความผิด ความดี ความงาม หรือประโยชน์สาธารณะมิได้มีส่วนในการตัดสินใจ มีแต่ว่าตนเองจะได้อะไรเป็นเครื่องแลกเปลี่ยน

การสอนการเมืองแบบ “ยื่นหมื่อยื่นแมว” และผลประโยชน์ต่อรองตามคัมภีร์ทุนนิยมเสรีตะวันตกจึงเป็นจุดบอดของการเมืองปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของแนวคิด และข้อสมมติฐานทางปรัชญาแนวคิดจากระบบทุนนิยมเสรีและปัจเจกนิยมของ จอห์น ล็อก ซึ่งครอบงำกระแสหลักของแนวคิดของสังคมตะวันตกนับเป็นเวลา 300 ปีเศษ ไปสู่ระบบแนวคิดใหม่ ซึ่งให้ความสำคัญต่อชุมชนนิยม และสาธารณะนิยม (Res publica) ลดความสำคัญของการแข่งขันส่วนบุคคลและเอกราชไปสู่ความร่วมมือสาธารณะ ลดการเอารัดเอาเปรียบธรรมชาติไปสู่การอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ ลดความมักใหญ่ใฝ่สูง ความโลภ ไปสู่ความมีชีวิตที่พอเพียงและสมถะ

ปรัชญาชีวิตและสังคมของพุทธศาสนา ทั้งเถรวาทและมหายาน จึงเป็นทางเลือกและทางรอดของมวลมนุษยชาติ การเมืองในอนาคต หากเป็นการเมืองภาคประชาชน ก็ควรจะเป็นการเมืองวิถีพุทธที่ไม่ยึดผลประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง

การศึกษาไทยจึงต้องปฏิวัติตนเอง สกัดคราบของลัทธิวัตถุนิยม-
ปัจเจกชนนิยมของตะวันตก ไปสู่อุดมการณ์ของชีวิตที่สมดุลของชาว
ตะวันออก

(นสพ. มติชน 17 ส.ค. 2550)

กระบวนทัศน์ใหม่ เพื่อสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง

ผลของประชามติเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2550 ทำให้ราชอาณาจักรไทยได้รัฐธรรมนูญใหม่ ฉบับที่ 18 ข้อบัญญัติต่างๆ นี้มีถึง 306 มาตรา ในรัฐธรรมนูญอาจจะดีหรือเลว แต่การลงประชามติเพื่อรับร่างรัฐธรรมนูญในประวัติศาสตร์ไทยก็เป็นขบวนการประชาธิปไตยอย่างหนึ่ง ส่วนประชาชนจะได้เรียนรู้เรื่องรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตยแค่ไหนเป็นประเด็นที่น่าสนใจ และนักวิเคราะห์แผนการศึกษาไทยน่าจะได้อำนาจความคิดเห็น หรือศึกษาในเชิงลึกตลอดจนสถานศึกษาทุกระดับก็ควรนำบทบัญญัติที่สำคัญบางประการ มาศึกษาวิเคราะห์ให้นักเรียนและนักศึกษาได้มีความคิดแตกฉาน

สำหรับผู้เขียนเชื่อมานานแล้วจากประสบการณ์ช่วง 30 ปีที่ผ่านมาว่ารัฐธรรมนูญที่บรรจงขีดเขียนขึ้นมาแต่ละยุคสมัยจะไม่มีวันยั่งยืน ตราบเท่าที่นักการเมืองและประชาชนยังขาดวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย วิฤตการณ์การเมืองช่วงปี 2549-2550 ก็สะท้อนภาพเป็นอย่างดีของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ขัดต่อวิถีทางของประชาธิปไตย ดังจะอธิบายเมื่อมีโอกาส ฉะนั้น จะร่างรัฐธรรมนูญอีกกี่ร้อยฉบับ หากในจิตใจของชาวไทยไม่มีความเป็นประชาธิปไตย เราก็

ไม่สามารถรักษารัฐธรรมนูญไว้ได้ รัฐบาลทุกรัฐบาล องค์กรประชาชน ทุกรัฐบาลจึงต้องหันมาให้ความสนใจต่อมิติวัฒนธรรมทางการเมือง และการจัดการศึกษา เพื่อสร้างวัฒนธรรมทางประชาธิปไตย และความ เป็นพลเมืองในความหมายของผู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการทาง การเมืองอย่างแท้จริง

เหตุใดจึงกล่าวว่าวัฒนธรรมการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย และความเป็นพลเมืองในความหมายที่แท้จริง เป็นกุญแจดอกสำคัญ ของขบวนการทั้งหมด จึงจะต้องเริ่มต้นที่ปัญหาของระบอบ ประชาธิปไตยเท่าที่ “ปฏิบัติ” กันมาในสังคมไทยและสังคมตะวันตก

ในสังคมตะวันตก ประชาธิปไตยอาจจะมีผลสำเร็จค่อนข้างมาก แต่กระนั้นก็ยังมึนงงคิด เช่น เดอโบโน วิจารณ์ระบบการเมืองแบบแบ่ง ชั่วในรูปแบบชัชชว ฝ้ายรัฐบาลและฝ้ายค่านในสโตร์ของสภาเวสต์ มินสเตอร์ (หมายถึงรัฐสภาอังกฤษ) เดอโบโน ใช้คำว่า “Adversarial Politics” การเมืองที่แบ่งชั่วเป็นกลุ่มมิตร และกลุ่มศัตรู การเมืองที่ต้อง “ฟาดฟัน” และ “ทำลายกัน” ซึ่งกันและกัน ทำให้การอภิปรายและการโต้แย้งทางการเมืองไม่นำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ เพราะกลายเป็น ว่าถ้าทำไม่ผิดก็ถูก คือเราถูกเสมอ เขาผิดเสมอ

ข้อเท็จจริงในภาคปฏิบัติอาจไม่รุนแรงตามที่เดอโบโนกล่าวไว้ และมีการประนีประนอมกันในทีระหว่งพวกคอนเซอร์วาตีฟ และพวก เลเบอร์ เนื่องจากปัจจัยเหตุหลายประการของสังคมอังกฤษดังจะ อธิบายต่อไป

แต่ปรากฏการณ์ที่สำคัญ และเป็นจุดอ่อนของประชาธิปไตย ตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา คือกลุ่มผลประโยชน์ที่มีฐานะการเงิน สนับสนุนอย่างหนาแน่น เช่น กลุ่มอาวุธปืนที่เรียกว่า สมาคมปืนไรเฟิล

แห่งชาติ และกลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มน้ำมัน กลุ่มผลิตอาวุธ กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ที่เข้าถึงผู้นำทางการเมืองโดยเฉพาะพวกกริปปลิกัน และสามารถคุมนโยบายสำคัญๆ ที่มีส่วนกระทบต่อกลุ่มผลประโยชน์ของตน เช่น กลุ่มอาวุธปืนไรเฟิลจะต่อต้านการที่รัฐบาลจะกำจัดการขายปืน โดยต้องมีใบอนุญาต อ้างว่าขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่ให้เสรีภาพแก่ชาวอเมริกันที่จะครอบครองอาวุธปืน ผลก็คือ ความรุนแรงที่เห็นอยู่ทั่วไปในสหรัฐอเมริกาที่อาชญากรโรคจิตใช้ฆาตกรรมหมู่ นักเรียนรวมทั้งประธานาธิบดีของเขามาหลายๆ โอกาส ฉะนั้นรัฐบาลที่ได้รับเลือกตั้งมาบ่อยครั้งก็ได้บริหารงานเพื่อผลประโยชน์ของปวงชนส่วนใหญ่ เนื่องจากติดขัดกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนทางการเงิน

สำหรับประชาธิปไตยแบบไทยที่เห็นและเป็นอยู่ก็เต็มไปด้วยปัญหาที่ค่อนข้างพื้นฐาน ตั้งแต่ระบบอุปถัมภ์ทางการเมือง การซื้อเสียงทางธุรกิจทางการเมือง นำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชัน และในช่วงรัฐบาลทักษิณ ระบบทุนได้เข้ามาครอบงำการเมืองเกือบจะสิ้นเชิง ทำให้กระบวนการเลือกตั้งบิดเบือน และท้ายที่สุดก็คือการแปลความหมายของระบบประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงระหว่าง “ผู้นำ” กับฝ่ายคัดค้านทั้งในสภาและนอกสภา ขาดปทัสสถานฐานแนวระพฤติปฏิบัติที่น่าจะอยู่ในปทัสสถานของประชาธิปไตย จึงนำไปสู่การขัดแย้งและวิกฤตการเลือกตั้ง พ.ศ. 2548 และการรัฐประหารในที่สุด

ปัญหาประชาธิปไตยไทยจึงค่อนข้างเป็นปัญหาพื้นฐานเกี่ยวข้องกับแนวคิด อุดมการณ์ ปทัสสถาน แนวระพฤติปฏิบัติตามปทัสสถานประชาธิปไตย มีความคิดความเชื่อไม่ตรงกันในหมู่ชนชั้นผู้นำ และยังดำรงอยู่จนกระทั่งบัดนี้ ช่วงเวลา 1 ปี ของสมัย คมช. มิได้ทำให้เกิด

ความเข้าใจตรงกันในปทัสถานเหล่านี้ ส่วนหนึ่งก็เพราะการจัดการศึกษาที่ไม่ตรงเป้าในช่วงเวลา 75 ปีที่ผ่านมา และขาดใจความที่ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาของรัฐธรรมนูญที่เป็นพื้นฐานของการปกครองแบบประชาธิปไตย

ก่อนอื่นขอกล่าวนำเป็นเบื้องต้นว่า การสร้างระบบการปกครองนั้น ประกอบด้วย 2 ส่วน **ส่วนแรก** คือ กรอบหรือโครงสร้างของสถาบันการเมืองการปกครอง เช่น ระบบรัฐสภา ระบบการเลือกตั้ง ระบบศาล และระบบบริหาร ต้องมีกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายจารีตและประเพณีการปกครองเป็นตัวกำหนด **ส่วนที่สอง** คือ จิตวิญญาณ (Spirit) ของผู้เล่นตามบทบาทเหล่านี้ซึ่งประกอบด้วยอุดมการณ์ ค่านิยม รวมเรียกกันว่า **วัฒนธรรมทางการเมือง** หากส่วนที่สองไม่สอดคล้อง หรือไม่ส่งเสริม แต่คอยป็นเกลียวกับสิ่งแรก ระบบการปกครองนั้นก็ไปไม่รอด เช่น หากจะสร้างระบบการปกครองแบบกษัตริย์นิยม แต่ประชาชนไม่มีความรู้สึกจงรักภักดีต่อราชวงศ์ ไม่รักษาเกียรติยศ และกล้าเสียสละเพื่อราชการทหาร (ปกป้องดินแดน) ระบบกษัตริย์นิยมก็ดำรงอยู่ไม่ได้เช่นเดียวกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย หากไม่มี “นักประชาธิปไตย” มีแต่ระบบที่เป็นโครงสร้างทางกฎหมายก็ไปไม่รอด

ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เป็นโครงสร้าง ซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือจารีตและประเพณีนั้น มีหลายรูปแบบ และมีขั้นตอนของวิวัฒนาการ เบนจามิน บาร์เบอร์ (B. Barber) ได้กล่าวถึง 5 รูปแบบ ได้แก่

1. “Authoritative Democracy” ประชาธิปไตยที่เน้นอำนาจที่ชอบธรรมของฝ่ายบริหาร ให้ความสำคัญต่อ “ระเบียบและความมั่นคง”

คณะรัฐมนตรีมีบทบาทเป็นศูนย์รวมของการเมืองการปกครอง อำนาจรวมศูนย์ที่รัฐบาล และประชาชนค่อนข้างเคารพในอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารรูปแบบนี้ที่อังกฤษเป็นตัวอย่างที่ตรงที่สุด

2. “Juridical Democracy” ประชาธิปไตยเน้นอำนาจตุลาการให้ความสำคัญต่อกระบวนการศาล เน้นความถูกต้องของกฎหมายและสิทธิเสรีภาพว่าเป็นกฎหมายสูงสุด สถาบันตุลาการมีบทบาทสำคัญและมีความเป็นอิสระ ประชาชนก็เคารพเชื่อฟัง รูปแบบนี้ปรากฏในรัฐธรรมนูญอเมริกาในส่วนที่ให้บทบาทและอำนาจของศาลสูงสุดที่จะตีความกฎหมาย และการกระทำของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติว่าถูกต้องตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตลอดจนการให้นำหน้าต่อประเด็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนต้องมาก่อนเรื่องใดๆ ทั้งหมด

3. “Pluralist Democracy” ประชาธิปไตยพหุนิยม ให้ความสำคัญต่อกลุ่มผลประโยชน์ เน้นกระบวนการต่อรองแลกเปลี่ยน เน้นเสรีภาพของการตลาด โดยมีสถาบันนิติบัญญัติเป็นศูนย์กลางประชาชนค่อนข้างชอบเคลื่อนไหว (Active) แต่การจัดกระจายออกเป็นหลายกลุ่มอำนาจการปกครองค่อนข้างกระจาย

4. “Unitary Democracy” ประชาธิปไตยสายตรงที่ไม่ให้ความสำคัญต่อระบบตัวแทน (ผู้แทนราษฎร) เน้นเอกภาพของระบบและอำนาจรวมศูนย์ ประชาชนมีส่วนร่วมในเชิงสัญลักษณ์ ยึดถือเจตนารมณ์ทั่วไปหรือผลประโยชน์อันสูงส่งของชาติเป็นหลัก และเป็นตัวรวมพลัง เช่น ลัทธินาซีที่เน้นความเป็นชาติอารยันของชาวเยอรมัน

5. “Strong Democracy” ประชาธิปไตยสายตรงเช่นกัน แต่เน้นการมีส่วนร่วมโดยแท้จริงของประชาชน ให้ความสำคัญต่อการดำเนินการทางการเมืองภาคประชาชน อำนาจกระจายไปเบื้องล่างถึง

ชุมชน เน้นกระบวนการตัดสินใจของประชาชนซึ่งสามารถมองข้ามผลประโยชน์ส่วนตัวไปสู่ผลประโยชน์สาธารณะ และสร้างประชาคมของพลเมืองที่มีเหตุผล

ประชาธิปไตยสายตรงที่เข้มแข็งไม่ได้เกิดขึ้นง่ายๆ ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางความคิด และความเชื่อแต่โบราณ ซึ่งบาร์เบอร์มีข้อเสนอมากมายในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่ห้า

โมเดลประชาธิปไตย 5 แบบ ที่บาร์เบอร์เสนอนี้ เป็นตุ๊กตาให้ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ได้ลองทบทวนแนวคิดของการสร้างประชาธิปไตยในอดีตถึงปัจจุบัน มิใช่ว่าข้อเสนอของบาร์เบอร์จะไม่มีจุดอ่อนหรือข้อจำกัด แต่การเสนอโมเดลเป็นกระจกสะท้อนภาพอาจทำให้เราได้เรียนรู้อะไรต่างๆ ได้มากมาย หรือลึกซึ้งยิ่งขึ้น

โดยเฉพาะในประสบการณ์ของประชาธิปไตยไทย เราพยายามจะลอกเลียนแบบรัฐสภาแบบอังกฤษ ซึ่งน่าจะยังผลให้เกิดความเข้มแข็งที่รัฐบาลกลาง เพราะระบบคณะรัฐมนตรี แต่การเมืองในรัฐสภาของเรามีใช้การเมืองของระบบเลือกตั้งที่แท้จริง โดยมีระบบพรรคที่อ่อนแอทำให้รัฐบาลไม่สามารถรักษาเสถียรภาพไว้ได้ และต่อมาเมื่อปรับกฎหมายรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 เพื่อสร้างระบบพรรคให้เข้มแข็งยังผลให้เกิดรัฐสภาที่อ่อนแอ เช่น พ.ศ. 2544-2548 เราก็ขาดกลไกของตุลาการที่จะรักษาความสมดุลของระบบ จึงได้เกิดข้อเสนอในเรื่อง **ตุลาการภิวัตน์**ซึ่งทำให้การเมืองเกิดความสมดุลมากขึ้น ปัจจุบันรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 จะแก้เกมไม่ให้เกิด **“เผด็จการรัฐสภา”** โดย **ระบบพรรคเดียว** และเสริมบทบาทของฝ่ายตุลาการให้เข้ามามีส่วนร่วมสร้างความสมดุล และยังให้เน้นไปที่ **การเมืองภาคประชาชน** หรือการเสริม

บทบาทภาคประชาสังคมให้เข้มแข็งขึ้น แต่นักวางรัฐธรรมนูญไทยยังขาดความตระหนักรู้ว่า “ปัญหา” ของการสร้างระบอบประชาธิปไตยกินความลึกซึ้งกว่าที่เห็น ทั้งนี้เพราะขาดการวิเคราะห์ศึกษาประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองของชาวตะวันตก ซึ่งเราหยิบยืมมาแบบคนตาบอด จึงควรจะได้ทบทวนดูบทเรียนเหล่านี้

ความเชื่อพื้นฐานของชาวตะวันตกที่นำมาสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy) นั้น สืบเนื่องมาจากทฤษฎี **สัญญาประชาคม (Contract theory)** ซึ่งกำเนิดในศตวรรษที่ 17 “สัญญาประชาคม” ตามแนวคิดของฮอบบส์ หรือจอห์น ล็อก หรือฌอง ฌาคส์ รูสโซ เป็นรากฐานของการก่อกำเนิดรัฐ หนึ่งหนึ่งรัฐกำเนิดขึ้นจากการตกลงยินยอมเห็นชอบระหว่างประชาชนฝ่ายหนึ่งกับผู้ปกครองอีกฝ่ายหนึ่งที่จะเคารพสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน และสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานดังกล่าว ประกอบด้วย **สิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพส่วนบุคคล และสิทธิในทรัพย์สิน** ตามคำนิยามของจอห์น ล็อก

สัญญาประชาคมเชิงปรัชญาที่มีความเป็นนามธรรม ไม่มีใครจะยกตัวอย่างในประวัติศาสตร์ว่ามีกรณีที่ประชาชนมาทำสัญญากับรัฐเช่นนั้น ยกเว้นกรณีคำประกาศของนักแสวงบุญรุ่นบิดาในเรือเมย์ฟลาวเวอร์ เมื่อออกเดินทางไปแสวงหาอิสระเสรีภาพในผืนแผ่นดินใหม่ในอเมริกาเหนือ แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป 300 ปี เมื่อสังคม เศรษฐกิจของยุโรปเปลี่ยนแปลงไปเป็นสิ่งสมรภูมิอุตสาหกรรม แนวคิดของสัญญาเชิงธุรกิจเฉพาะครั้งเฉพาะคราวก็เริ่มแทรกซึมเข้ามาสู่วัฒนธรรมการเมือง ทำให้ความผูกพันทางการเมืองเริ่มมีความเป็นธุรกิจมากขึ้น ปรับเปลี่ยนได้รวดเร็ว มิใช่ที่เอ็ดมันด์ เบิร์ก นักคิดค่ายอนุรักษนิยมของอังกฤษ เคยเตือนชาวอังกฤษในปลายศตวรรษที่ 18แล้วว่า **ความผูกพัน**

ของสังคมการเมืองเป็นความผูกพันที่มีผลระยะยาว เป็นความผูกพันระหว่างบรรพบุรุษของเราที่ล่วงลับไปแล้วกับผู้ที่มิชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และผู้ที่ยังจะเกิดในอนาคต ความผูกพันนี้ตลอดกาลไปไม่ใช่เฉพาะครั้งเฉพาะคราว แต่การเมืองในศตวรรษที่ 20-21 เริ่มมีความเป็นธุรกิจและความผูกพันเฉพาะครั้งเฉพาะคราว โดยเฉพาะในประเทศด้อยพัฒนาอย่างประเทศไทยที่กำลังเห็นการมารวมตัวกันของกลุ่มคนเพื่อผลประโยชน์เฉพาะครั้งเฉพาะคราว

ที่น่าคิดและทบทวนก็คือ แนวคิดแบบปัจเจกนิยมแบบสุดโต่ง ซึ่งเป็นผลผลิตของทฤษฎีของ จอห์น ล็อก และต่อมาขยายความเป็นลัทธิประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ของเจเรมี เบน แธม ในศตวรรษที่ 19 ซึ่งยึดหลักสำคัญว่า **“The greatest-Happiness for the greatest Number”** ความสุขมากที่สุดแก่จำนวนคนมากที่สุด ซึ่งผู้เป็นนักปราชญ์เองก็ยังให้ความสำคัญและความหมายกับ**ความสุขทางนามธรรม** แต่ผันแปรในระยะหลังกลายเป็น**ลัทธิสุขนิยมและวัตถุนิยม** ตามยุคสมัยของระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ซึ่งบิดาของแนวคิด อדם สมิท ได้ยกย่องลัทธิแข่งขันโดยเสรีว่าเป็นกลไกหลักที่จะทำให้เกิดความมั่งคั่งแห่งชาติ

ลัทธิเสรีนิยมในปลายศตวรรษที่ 19 และศตวรรษที่ 20 จึงกลายเป็นลัทธิที่เทิดทูน **“ปัจเจกชนนิยม”** ปกป้องผลประโยชน์ของ**เอกชนพยายามจำกัดบทบาทของรัฐ** โดยคติที่ว่า ระบบการปกครองที่ดีคือระบบที่ปกครองน้อยที่สุด ภาคเอกชนเป็นใหญ่ ส่วนคำว่า **“ผลประโยชน์สาธารณะ”** หรือ **“ผลประโยชน์แห่งรัฐ”** เริ่มเลือนลางลงไป

อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมทางความคิดของคนตะวันตกมิได้เป็นเฉพาะลัทธินิยมเชิงวัตถุนิยมและปัจเจกชนนิยมเท่านั้น แต่พื้นฐาน

ดั้งเดิมของคนตะวันตก คือ **วัฒนธรรมความคิดของคริสต์ศาสนา** ซึ่งครอบงำอารยธรรมยุโรปมาหลายร้อยปี และจุดเน้นสำคัญของคริสต์ศาสนาคือการมีชีวิตเพื่อกลับไปสู่อ้อมแขนของพระเจ้า มนุษย์มีบาป จะตัดสินบาปหรือลดบาปให้ใครมากที่สุดก่อนจะถึงวันตัดสินของพระเจ้า ความเป็นคริสเตียนทำให้ชาวยุโรปและอเมริกันมีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ละอายต่อการทำบาป ที่สำคัญชาวอังกฤษและอเมริกันก็ยังคงไปโบสถ์ในตอนเช้าของวันอาทิตย์ ทุกๆ สัปดาห์ และแม้ว่าวัตถุนิยมจะเป็นกระแสหลักของสังคมตะวันตก แต่ลัทธินิกายต่างๆ ทางศาสนาก็เกิดขึ้นและมีสมาชิกมากมาย เช่น พวกแบปติสต์ภาคใต้ของสหรัฐฯ สาวกของมาร์ตินลูเธอร์คิงส์ (จูเนียร์) เป็นต้น

ความเป็นสหรัฐอเมริกา จึงมีทั้งสองขั้วหรือสองซีก มีบุคคล เช่น เรแกน และบุช ที่ปกครองคนรวย และกลุ่มผลประโยชน์ทางอาวุธและน้ำมัน ขณะเดียวกันก็มีประธานาธิบดี เช่น จิมมี คาร์เตอร์, จอห์น เคนเนดี และบิล คลินตัน ซึ่งปกครองคนจนและส่งเสริมความเสมอภาคของคนส่วนน้อยในอเมริกา คนฝรั่งโดยทั่วไปจึงมีทั้งนักบุญและคนบาปที่เห็นอยู่ทั่วไป

สังคมไทยมีพื้นฐานดั้งเดิมที่ดีอยู่แล้ว มีศาสนาพุทธที่ทำให้สังคมไทยมีความร่มเย็นสงบสุข ผู้คนดั้งเดิมใจบุญกุศลทาน กลัวบาป แสวงบุญ ผู้ปกครองของเราก็ใช้หลักทางศาสนาเพื่อปกครองราชอาณาจักรตั้งแต่สมัยสุโขทัยที่เป็นระบบพ่อขุน ระบบอุปถัมภ์ค้ำชูยึดหลักของไตรภูมิพระร่วง เพื่อให้พสกนิกรกลัวบาป และประพฤติดี ประพฤติชอบ หลักทศพิธราชธรรม พรหมวิหารสี่สำหรับผู้ปกครอง เป็นต้น

ความผูกพันของคนในสังคมจึงเป็นความผูกพันตามหลักของธรรมเนียม
หลักเมตตาธรรม กรุณาธรรม

**แต่คนในสมัยใหม่เมื่อไปรับอิทธิพลแนวคิดจากทางตะวันตกก็
รับมาแต่เพียงด้านเดียว ศึกษาแต่ลัทธิปรัชญาทางรัฐศาสตร์ และ
สังคมศาสตร์ แต่ไม่ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมตะวันตกจึง
ไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าบ้านเมืองของเขาเมื่อเป็นประชาธิปไตย ก็ยัง
ดำรงอยู่ได้เพราะวัฒนธรรมที่ผสมผสานและมีฐานคติเดิมจาก ยูดาห์-
คริสต์ ฉะนั้น เมื่อนำแนวความคิดและลัทธิเสรีนิยมหรือสังคมนิยมเข้าสู่
ประเทศ ก็ละเลยวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ระบบการศึกษาที่ไม่เข้าใจ
ความหมายของกระแสแนวคิดเหล่านี้ และวางตัวไม่ถูกว่าจะจัดให้
บทบาทของศาสนาพุทธมีส่วนสำคัญต่อการปกครองประเทศอย่างไร
การศึกษาระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นแหล่งต้นตอของแนวคิดของปัญญาชน
จึงเป็นการศึกษาลัทธิแนวคิดเพียงด้านการเมืองของชาวตะวันตก และ
ยอมรับว่าแนวคิดเหล่านี้คือที่สุดของลัทธิการปกครอง ฉะนั้น จึงสมควร
แก่เวลาที่นักการศึกษา ผู้บริหารทางการศึกษา ปัญญาชนจะได้
ทบทวนบทเรียนเหล่านี้ และเริ่มจัดการศึกษาใหม่ให้ตรงกับ
อุดมการณ์ของสังคม มีประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง**

ในการพัฒนาประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง เบนจามิน บาร์เบอร์ มี
ข้อเสนอหลายประการที่สำคัญประการแรกๆ คือ

1. สังคมต้องมองการเมืองว่าเป็นเรื่อง**สร้างสรรค์** เป็นเรื่อง
ของ**ความร่วมมือ**เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง การเมืองมิใช่เป็นสิ่งที่
ที่น่ารังเกียจที่เราจะต้องปล่อยให้เป็นเรื่องของคนที่กระหายอำนาจ แต่
ต้องเป็นของทุกๆ คนในสังคม

2. การแก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้งเป็นกระบวนการที่ปกติของสังคม

มิใช่เป็นเรื่องผิดปกติ แต่ต้องการทัศนคติใหม่บนพื้นฐานของการศึกษา
อบรมที่บาร์เบอร์เรียกว่า **“Civic education”** ดังจะขยายความ

3. ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งต้อง**สร้างช่องทาง**ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครอง ให้ประชาชนได้แก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในชุมชนของเขาด้วยทัศนคติใหม่ของ **“Civic education”**

4. การแก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้งจุดเน้นต้องมุ่งไปที่ความต้องการเปลี่ยนแปลง (Transformation) เพื่อเกิดประชาคมใหม่ (Community) หมายความว่า กระบวนการ **“สร้างประชาคม”** เป็นกระบวนการต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด

“ประชาคม” เหมือนชีวิตมนุษย์ มีเกิดมีดับทุกๆ ขณะจิตในความหมายของพุทธศาสนา ประชาคมของอเมริกาเหนือมีเกิดและดับตลอดเวลา จากสงครามกลางเมือง กลางศตวรรษที่ 19 ความเป็น**ชุมชนแห่งชาติ**ของสหรัฐอเมริกามีปัญหาโดยตลอดระหว่างพลเรือนผิวขาวกับพวกผิวดำ ความขัดแย้งก็ดำรงอยู่ตลอดเวลา ในช่วงสงครามเวียดนามก็เกิดการแบ่งแยกระหว่างผู้สนับสนุนสงครามเวียดนามกับผู้ต่อต้าน มีการแบ่งแยกระหว่างมลรัฐภาคใต้ ซึ่งแบ่งแยกผิว และมลรัฐทางเหนือที่ต้องการเห็นสิทธิความเสมอภาคระหว่างอเมริกันผิวขาวและผิวดำ กระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อ**สร้างประชาคมใหม่** จึงดำรงอยู่จนกว่าจะบรรลุเป้าหมาย

ในสังคมไทยกระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้สังคมใหม่จึงเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้งภายใน ทั้งปัญหาในระดับท้องถิ่น 3 จังหวัดภาคใต้ กับระดับชาติที่แบ่งแยกระหว่าง**สองทัศนคติหรือหลาย ๆ ทัศนคติ**

5. ในการแก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็น

ประชาคมใหม่ ต้องรู้จักแยกแยะระหว่าง**ผลประโยชน์ส่วนตัวหรือภาคเอกชน** กับ**ประโยชน์สาธารณะ** ต้องนิยามให้ได้ว่า**ประโยชน์สาธารณะ** หมายความว่าอย่างไร ย่อมแตกต่างจาก**ผลประโยชน์ส่วนบุคคล** ประโยชน์สาธารณะมิใช่**ผลรวม**ง่ายๆ ของ**ผลประโยชน์ส่วนบุคคล** (แบบ $2 + 2 = 4$) แต่มีความหมายเกินกว่า**ผลรวม**ของ**ผลประโยชน์ส่วนบุคคล**

ข้อสังเกต 5 ประการนี้ ผู้เขียนสรุปเองจากข้อคิดเห็นมากมายของบาร์ทเบอร์รี่ในหนังสือชื่อ “Strong Democracy” และประการสุดท้ายคือ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอบรม “Civic education” ซึ่งข้อสำคัญเกี่ยวข้องข้องกับการสร้าง **“ความเป็นพลเมือง”**

การสร้าง **“ความเป็นพลเมือง”** ในความหมายใหม่นี้ มีใช้เพื่อสอนให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียงเท่านั้น เพราะถ้าหากบทบาทหน้าที่ของประชาชนมีเพียง “ลงคะแนนเสียง” และเขียนจดหมายประท้วงก็จะเป็นบทบาทของฝ่ายรับ ประชาชนยังคงเป็นฝ่ายรับ ยังคงไม่มีบทบาทจะกำหนดโชคชะตาของตน ฉะนั้นจะเป็น “พลเมือง” ที่แท้จริงจึงต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับนานาชาติ

“การมีส่วนร่วมทางการเมือง” คือคุณสมบัติที่สำคัญของ **“ความเป็นพลเมือง”** ในความหมายของระบบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง

ฉะนั้นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจึงประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ

1. การสอนโดยตรงในสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วยวิชา Civics (หน้าที่พลเมือง-ศีลธรรม) ประวัติศาสตร์และ “ความเป็นพลเมือง”
2. การมีส่วนร่วมกิจกรรมภาคสังคม เช่น เอ็นจีโอ สมาคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับ รูปแบบที่ 3 นี้สำคัญ

ที่สุดสำหรับระบบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง นักประวัติศาสตร์ เช่น เดอ ทอคเดอวิล เคยตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ประชาธิปไตยของอเมริกาที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่นั้น เป็นเพราะระบบการปกครองท้องถิ่นที่ประชาชนในชุมชนเมืองเล็กๆ มีส่วนเข้าร่วมประชุมเพื่อพิจารณาประเด็นและนโยบายของผู้บริหารของเมือง (หมู่บ้าน) เป็นหลัก การมีส่วนร่วมใน “Town meeting” ดังกล่าวของมลรัฐภาคตะวันออกเฉียงของสหรัฐอเมริกาคือพื้นฐานสำคัญของประชาธิปไตยอเมริกัน

ระบบการปกครองของประชาธิปไตยที่เข้มแข็งมีได้หมายความว่า จะล้มล้างระบบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม เช่นที่พบเห็นในประเทศอังกฤษและสหรัฐฯ แต่ต้องสร้างเสริมระบบนี้โดยจัดให้มีสถาบันหรือองค์กรทางการเมืองให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจข้อเสนอให้มี**สภาชุมชน** จึงเป็นข้อเสนอที่ดี แต่ต้องสร้างความเข้าใจพื้นฐานเสียก่อนว่าหมายถึงอะไร ที่สำคัญต้องสร้างคุณสมบัติพื้นฐานที่เป็นกุญแจต่อความสำเร็จของระบบการเมืองใหม่

กุญแจดอกสำคัญ ตามความคิดของผู้เขียนก็คือ **“วัฒนธรรมการเมือง”** ซึ่งสร้างบุคลิกภาพของประชาชนให้**เป็นผู้มีใจเปิด-เรียกว่า อัตตาเปิด (Open-ego)** และมีความเข้าใจ**รอบด้าน** พยายามจะเข้าใจคำว่า **“ประโยชน์สาธารณะ”** คืออย่างไร สามารถแยกแยะได้ว่าอะไรคือประโยชน์สาธารณะ และมีทักษะของการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งและการแสวงหาแนวทางของการสร้าง **Community (ชุมชน-ประชาคม)** ใหม่จากเดิมที่ไม่ลงรอยกัน

คำว่า **“ชุมชน”** ในที่นี้หมายถึงทุกๆ ระดับทั้งในระดับห้องเรียน สำนักงาน พรรคการเมือง กรม กองต่างๆ รวมทั้งชุมชนในหมู่บ้าน โดยความหมายของความเป็นชุมชนคือการมี **“Core Value” ระบบคุณค่าร่วมกัน** เช่น สามจังหวัดภาคใต้อาจมีศาสนาต่างกัน แต่สามารถ

อยู่ร่วมกันได้เพราะผลประโยชน์ระยะยาวและความผูกพันทางสังคม และการเมืองที่มีมาแต่อดีตและในอนาคต

ในการสร้างบุคลิกภาพใหม่ของ “พลเมือง” นี้ข้อคิดที่สำคัญของ บาร์เบอร์ คือ เรื่อง “การพูดคุยทางการเมือง” หรือ “การสนทนาทางการเมือง”

การพูดคุยทางการเมืองนี้ ในระบบเสรีนิยมมักจะกลายเป็นเรื่อง **ที่แล้งน้ำใจ** มนุษย์ที่มุ่งเอาชนะไม่ยอมแพ้และแข่งขันเพื่อปกป้องผลประโยชน์อันคับแคบของส่วนตัว ทำให้การเมืองเป็นระบบ **ปรปักษ์ (adversarial Politics)** ตามที่ เดอโบโน กล่าวไว้

แต่การสนทนาทางการเมือง หรือการสื่อสารทางการเมืองในระบบใหม่ควรจะเป็นการสนทนาหรือการสื่อสารที่ **มุ่งแสวงหาแนวร่วมผลประโยชน์ร่วมกัน** ซึ่งเมื่อเริ่มต้น **ต้องรู้จักฟังปัญหาของอีกฝ่ายหนึ่ง** และฟังเพื่อพยายามทำความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจอีกฝ่ายหนึ่ง

การสื่อสารทางการเมืองนั้น **มีมิติของอารมณ์ ความรู้สึกมาก** เท่าๆ กับ **เหตุผลและตรรกะ** และตรรกะบ่อยครั้งก็ไม่สามารถช่วยให้เราค้นหาข้อตกลงกันได้จึงต้องอาศัยความรู้สึกร่วม ความเห็นอกเห็นใจ เมตตากรุณา แต่บ่อยครั้งที่การสื่อสารทางการเมืองในทางระบบเสรีประชาธิปไตยเป็นการใช้คำพูดเพื่อแบ่งแยกและทำลาย โดยเฉพาะการใช้ “วาทกรรม” ต่างๆ เช่น “ฤษีเลี้ยงเต่า” “รัฐบาลชิงแก่” ซึ่งเป็นเพียงการสร้างภาพพจน์ที่อาจจะมีส่วนถูกบ้าง แต่ก็อาจมีส่วนผิดจากข้อเท็จจริงหรือละไว้ไม่ได้กล่าวถึงข้อเท็จจริงอื่นๆ วาทกรรมเหล่านี้ทำลายมากกว่าสร้างสรรค์ ฉะนั้นคำว่า “คำพูด” สามารถฆ่าคนได้ ก็ด้วยเหตุผลที่ในระบบการแข่งขันแบบสังคมเถื่อนเช่นนี้ไม่ได้มองกระบวนการเมืองเป็นเรื่องของการสร้างสรรค์ แต่มองเป็นเรื่องของสงครามโดยวิธีทางอื่น ที่ไม่ใช่อาวุธสงคราม แต่ใช้อาวุธทางคำพูด

การสร้างความเป็นพลเมืองใหม่จึงต้องเริ่มต้นที่ความเข้าใจแนวคิดพื้นฐานของการเมือง เช่น การแสวงหาระบบคุณค่าร่วมกันโดยทุกๆ คนมีส่วนร่วม

ในสังคมไทยมีศาสนาพุทธเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานเพื่อสร้าง “จิตสาธารณะ” ความเสียสละส่วนตน ความมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ตลอดจนการแสวงหาสันติภาพจากการขัดแย้ง วิถีทางของพุทธธรรม เข้าได้เป็นอย่างดีกับการสร้างความเป็นพลเมืองใหม่ ทั้งนี้ได้ปฏิเสธแนวทางของศาสนาอิสลามและคริสต์ศาสนา ซึ่งมีเข็มมุ่งเดียวกัน ผู้คณนโยบายทางการศึกษาตลอดจน “พลเมือง” ทุกคนจึงควรที่จะได้เริ่ม “สนทนา” กันว่าการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองรุ่นใหม่ได้อย่างไร และการสร้างช่องทางให้ “พลเมือง” ได้มีโอกาสได้มีส่วนร่วมควรทำอย่างไร

กรมการศึกษานอกโรงเรียนสมัยที่ผู้เขียนดำรงตำแหน่งเป็น รองอธิการบดี ได้มีโครงการสร้างผู้นำชุมชนบโทโดยจัดโครงการการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งส่งเสริมให้ชาวชนบทรวมกลุ่มแก้ไขปัญหาของ หมู่บ้านตนเอง โดยวิธีการจัดประชุมสนทนากันโดยกระบวนการประชาธิปไตยเลือกผู้นำกลุ่มกันเอง โดยราชการเพียงจัดหาข้อมูลต่างๆ ให้การสร้างกลุ่มคุณภาพชีวิตเช่นนี้อาจเรียกว่า การจัด “Functional group” แต่กระบวนการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านแท้จริงก็คือการเมืองในระดับ หมู่บ้านนั่นเอง และหากจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ระดับรากหญ้าเช่นนี้ ทุกๆ หมู่บ้านในประเทศไทย ผู้เขียนเชื่อว่าประชาชนจะกลายเป็น “พลเมือง” ที่แท้จริง และไม่ถูกหลอกลวงง่าย ๆ ดังปัจจุบัน

เมื่อไหร่หนอจึงจะเกิดแสงสว่างในความคิดของพวกเขาซึ่ง รับผิดชอบต่อบ้านเมืองขณะนี้?

การศึกษาและศานากับ การเสริมสร้างวัฒนธรรมการเมือง ประชาธิปไตย*

1) ปัญหาของประชาธิปไตย

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 หลังการปฏิวัติของคณะราษฎร ซึ่งเริ่มต้นนำระบบการปกครองแบบรัฐสภา หรือระบบพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญมาใช้ในสยามไทย ประชาธิปไตยไทยหรือระบบการปกครองแบบรัฐสภา ก็มีปัญหามาโดยตลอด 75 ปีที่ผ่านมา ดูเหมือนว่าสยามไทยไม่ได้ก้าวไกลไปบนเส้นทางประชาธิปไตยดังความปรารถนา แต่กลับต้องเผชิญกับการรัฐประหารซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนกลายเป็นเรื่องปกติของการเมืองไทย และเรียกกันว่าวงจรอุบาทว์ทางการเมือง ซึ่งในช่วง 20 ปีที่แล้ว ก็ยังเพิ่มมิติความอุบาทว์ด้านธุรกิจการเมือง การขยายปัญหาการทุจริตประพตติมิชอบยกระดับขึ้นเป็นการทุจริตเชิงนโยบายอีกด้วย ปัญหาของระบบการปกครองที่คาดหวังจะให้เป็ประชาธิปไตย

* บทความนำเสนอ ณ ที่ประชุมกลุ่ม ในการประชุม เรื่อง “วัฒนธรรมการเมือง จริยธรรม และการปกครอง” ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ 9 - 10 พ.ย. 2550 จัดโดย สถาบันพระปกเกล้า (King Prajadhipok 's Institute)

จึงเป็นปัญหาเรื้อรัง สร้างวิกฤตทางสังคม ซ้ำเติมปัญหาเศรษฐกิจและ
 จุดรั้งความเจริญเติบโตของบ้านเมืองตลอดมา

ปัญญาชนชาวไทย ท่านผู้นำทางความคิด และผู้นำทางการเมือง
 และการบริหาร ก็เฝ้าเพียรพยายามจะสร้างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ หรือ
 ปรับแก้รัฐธรรมนูญให้เหมาะสมกับสังคมไทย แต่เมื่อได้รับรัฐธรรมนูญ
 ฉบับปี พ.ศ. 2540 สังคมไทยขณะนั้นก็คิดว่าเป็นฉบับที่ดีที่สุด แต่แล้ว
 ก็เกิดปัญหาวิกฤตในช่วง 2 ปีที่แล้ว จนกระทั่งต้องตั้งต้นกันใหม่ด้วย
 การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 และรัฐธรรมนูญฉบับที่ 18 ก็เพิ่งจะ
 ประกาศใช้หลังการประชามติวันที่ 19 สิงหาคม 2550

2) ความสำคัญของวัฒนธรรมการเมืองต่อระบอบนี้

เป็นความคิดของผู้เขียนมานานแล้วว่า ลำพังการร่างรัฐธรรมนูญ
 ซึ่งจะให้ดีอย่างไร สมบูรณ์แบบอย่างไร หากความประพฤติของคนใน
 สังคมนั้นๆ ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ระบบการ
 ปกครองตามรัฐธรรมนูญฉบับนั้นก็ย่อมมีปัญหา **พฤติกรรมของมนุษย์
 กับโครงสร้างทางกฎหมาย** จึงต้องสอดคล้องกัน (ให้มากที่สุดที่จะ
 มากได้)

อันที่จริงบิดาทางรัฐศาสตร์ของสังคมตะวันตก ได้แก่ เพลโต
 (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) ก็ได้กล่าวเตือนตั้งแต่เริ่มแรกแล้ว
 ว่า **ระบบการปกครองกับพฤติกรรมมนุษย์หรือบุคลิกภาพและวัฒนธรรม**
 การเมืองของสมาชิก จะต้องสอดคล้องกัน อริสโตเติลนั้นเชื่อว่าหาก
 ผู้คนในสังคมใดชอบการทหาร เป็นนักรบ มีวินัย เคารพเชื่อฟังผู้นำ
 ชอบเกียรติยศชื่อเสียง และกล้าหาญ เสียสละ สังคมนั้นควรจะ
 ปกครองด้วยระบบกษัตริย์ เช่น นครรัฐสปาร์ตา แต่ถ้าหากผู้คนใน

นครรัฐนั้นชอบเสรีภาพ เคารพสิทธิความเสมอภาค ชอบการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมสาธารณะ สังคมนั้นควรจะถูกครอบด้วยระบอบประชาธิปไตย ส่วนเพลโตผู้เป็นอาจารย์ของอาริสโตเติล ให้นำหนักต่อการสร้างระบบ การปกครองในอุดมคตินี้เรียกว่า **“Republic”** ซึ่งเป็นคำสมาสระหว่าง **“Res”** แปลว่ากิจการ กับ **“Public”** แปลว่าสาธารณะ รวมความหมายว่า **กิจการสาธารณะ หรือประโยชน์สาธารณะ** และอังกฤษสมัยหนึ่งใช้คำว่า **“Commonweal”** ความเจริญมั่งคั่งของสังคม เพื่อให้หมายถึง **“Republic”** และในระบอบการปกครองแบบ Republic อันเป็น อุดมคติของเพลโตนั้น ท่านนักปราชญ์ผู้นี้ได้เขียนตำราที่อธิบายระบบ การจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนให้เหมาะกับระบบนี้ โดยกลุ่มชนชั้น ผู้ปกครองต่างได้รับการฝึกฝนให้เป็น **ผู้มีปัญญาและเป็นนักปราชญ์** ขณะที่ชนชั้น **“ผู้พิทักษ์”** (guardian) ต้องได้รับการฝึกให้เป็นทหารที่ กล้าหาญ แข็งแกร่ง มีวินัย และเสียสละ เป็นต้น

3) ความสำคัญของการจัดการศึกษาและวิชาหน้าที่พลเมือง

สังคมตะวันตกบางสังคมให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรม เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่เหมาะสมกับระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตย เช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งถือกันว่าเป็นประชาธิปไตยก่อน ประเทศอื่นใดในอารยธรรมตะวันตกสมัยใหม่ ได้จัดให้มีวิชา **“Civics”** (ซึ่งเราแปลว่า วิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม) ในโรงเรียนของรัฐบาล ตั้งแต่สมัยครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 ขณะที่อังกฤษซึ่งค่อยๆ ปรึบ ความเป็นประชาธิปไตยในระบบรัฐสภามากขึ้นตลอดสมัยศตวรรษที่ 19 และ 20 ก็มีอดีตนายกรัฐมนตรีดิสรเอลลีส์ (Disraelis) ผู้มองเห็น ความสำคัญของการให้ **“การศึกษา”** แก่บรรดาผู้มีสิทธิในการลงคะแนน เสียงเลือกตั้ง แต่ในหลักสูตรการศึกษาในระดับประถม-มัธยมศึกษาของ

อังกฤษไม่มีความชัดเจน หรือนโยบายของรัฐที่ชัดเจนในเรื่องนี้ อังกฤษเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาชนชั้นนำที่จัดในโรงเรียน “พบลิสคูล” เช่น อีตันและแฮร์โรว์ ซึ่งเน้นระบบจริยธรรมของการครองชีวิตแบบชนชั้นผู้ดีซึ่งต้องมีวินัย เสียสละ กล้าหาญ มีเหตุผล และรักษากติกาของสังคม (เคารพกฎหมาย) ในสมัยหลังสงครามหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาจะมีวิชา “รัฐธรรมนุญ” และระบบการปกครองของอังกฤษเป็นวิชาหนึ่ง

สำหรับสังคมไทย คณะราษฎรได้ประกาศหลัก 6 ประการ เมื่อ พ.ศ. 2475 และหลักการที่สำคัญอันหนึ่งคือ **หลักการศึกษา** และนโยบายของคณะราษฎร ก็คือ จะขยายการศึกษามาครบถ้วน 4 ปี ให้ครบทุกหมู่บ้านภายใน 10 ปี หลังประกาศรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ปี พ.ศ. 2475 และกำหนดเป็นเงื่อนไขไว้ว่า สภาผู้แทนราษฎรไทยซึ่งมีผู้แทน 2 ประเภท ประเภทแต่งตั้งจะหมดไปเมื่อเราสามารถจัดการศึกษาภาคบังคับได้ครบทุกหมู่บ้าน หรือหลัง 10 ปีล่วงไปแล้ว **การจัดการศึกษาขั้นประถมศึกษาก็เป็นเงื่อนไขสำคัญของการเป็นระบบรัฐสภาที่สมบูรณ์แบบ** แต่ไม่มีรายละเอียดในนโยบายการจัดการศึกษาว่าจะมีวิธีการอย่างไรในการสร้างความเป็นพลเมืองนี้ แต่ท่านรัฐบุรุษ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้มองเห็นการณ์ไกลในการที่จะสร้างผู้นำทางการเมืองที่มีความรู้ทางการเมือง โดยจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง **ใน พ.ศ. 2476**

อย่างไรก็ตาม พวกเราที่เติบโตมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และภายหลัง ยังจดจำวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมได้ดีว่าเป็นวิชาที่น่าเบื่อหน่าย และเรียนแล้วก็ไม่ค่อยเข้าใจ ภายหลังเมื่อมีการปรับปรุงหลักสูตร พ.ศ. 2521 ในระดับประถมศึกษาก็ได้เล็งลุ่มแนวทางการสอน

วิชาต่างๆ แยกแยะจากกัน โดยบูรณาการวิชาสังคมศึกษาและวิทยาศาสตร์เข้าด้วยกันเรียกว่า วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ส่วนวิชาศีลธรรมก็จัดไปไว้ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ส่วนในระดับมัธยมศึกษาก็มีเรื่องของหน้าที่พลเมืองในหมวดวิชาสังคมศึกษาใน พ.ศ. 2533 ก็ได้เพิ่มวิชาพุทธศาสนากลับเข้ามาใหม่ในระดับมัธยมศึกษา และในระดับนี้วิชาหน้าที่พลเมืองจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิชาสังคมศึกษา แต่จริงๆ ก็สอนแยกกัน ตำราด้านหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น ก็จะถูกกล่าวถึงระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ ขณะเดียวกันก็จะเพิ่มมิติด้านปัญหาการปกครองในระบบบนี้ในช่วง 15 ปีที่แล้ว

โดยสรุป ในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาและในกำกับของกระทรวง **หลักสูตรและตำราด้านหน้าที่พลเมืองนั้นมีชัดเจน แต่วิธีการสอนจะหนักไปในการอธิบายหลักการแนวคิด หลักตามกฎหมาย เป็นการสอนตามระบบการป้อนความรู้ (Information Processing)** ขณะเดียวกัน **สถานศึกษาก็จะมีโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน** ซึ่งส่งเสริมให้เด็กนักเรียนโดยเฉพาะระดับประถมศึกษาได้จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ทักษะด้านการปกครองแบบประชาธิปไตย จัดให้มีสภานักเรียน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง

4) กรอบแนวคิดใหม่เรื่องวัฒนธรรมการเมือง

ในกรอบแนวคิดของการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนในแวดวงรัฐศาสตร์ในช่วงทศวรรษ 1960 หรือ 40 ปีเศษมาแล้ว นักคิดทฤษฎีเชิงพฤติกรรมศาสตร์ เช่น อัลมอนต์ และเวอร์บา

(Almond and Verba) ในหนังสือ **“Civic Culture”** หรือลูเซียนไพ (Lucien Pye) ได้เผยแพร่กรอบแนวคิดการศึกษาด้านวัฒนธรรมการเมือง โดยถือว่าเป็นปัจจัยตัวแปรที่สำคัญในการวิเคราะห์พฤติกรรมการเมืองในแต่ละระบบ และให้ความหมายของ **“วัฒนธรรมการเมือง”** ว่า หมายถึง **ความรู้ ความคิด และระบบคุณค่าที่มีต่อระบบการเมือง นักการเมือง นโยบายทางการเมือง รวมทั้งทักษะในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง** วัฒนธรรมการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของสังคม ฉะนั้นระบบคุณค่าในสังคมจะมีส่วนสำคัญต่อวัฒนธรรมทางการเมือง เช่น ในสังคมไทย ระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นลักษณะเดิมของวัฒนธรรมไทย ก็จะมีบทบาทสำคัญทางการเมืองเช่นกัน

การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามทฤษฎีของนักคิดเหล่านี้ จึงประกอบด้วย การสอนโดยตรงในห้องเรียน และการอบรมบ่มนิสัยโดยกระบวนการ “สังคมประกิต” (Socialization) ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวาง ตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว ระบบเพื่อน สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา สิ่งแวดล้อมในสังคม รวมถึงสื่อสารมวลชน และวัฒนธรรมการทำงานในสถานที่ทำงาน หรือวงการธุรกิจการค้า การอุตสาหกรรม การเกษตร

นโยบายของรัฐบาลไทยจนบัดนี้ ยังมิได้วางยุทธศาสตร์การพัฒนาวัฒนธรรมด้านการเมืองที่ครอบคลุมมิติต่างๆ กระบวนการ “Socialization” เป็นกระบวนการที่ปล่อยตามธรรมชาติของสังคมไทยที่ชอบทำอะไรตามใจคือไทยแท้ และมีหลายมาตรฐาน ขณะที่หลักสูตรการสอน “Civic Education” ยังล่าหลังไม่ทันสมัย

อังกฤษก็ไม่มีการสอนวิชาความเป็นพลเมืองจนกระทั่งสมัยรัฐบาลพรรคเลเบอร์ ซึ่งมีนายแบร์ เป็นนายกรัฐมนตรี จาก ค.ศ. 1997

สมัยก่อนก็อาศัยวิชารัฐธรรมนูญและการปกครองเป็นวิชาหลักในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และวิชาประวัติศาสตร์ และการสอนศาสนา โดยยึดลัทธิศาสนาแองกลิคัน (Anglican Cluch) เป็นหลักความเชื่อของชาวอังกฤษ คือ การฝึกอบรมโดยเฉพาะผ่านการกีฬาและกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เป็นกระบวนการสร้างอุปนิสัย ฉะนั้น “School Ethos” (กรอบการประพฤติปฏิบัติของสถานศึกษา) จึงเป็นหลักสำคัญ เช่น การตรงต่อเวลา การเคารพธงชาติ การสวดมนต์ การมีวินัย การเคารพกตिका และความมีน้ำใจนักกีฬา รู้จักแพ้รู้จักชนะ ความซื่อสัตย์สุจริต ความจงรักภักดีต่อเพื่อนต่อสถาบัน เหล่านี้คือระบบคุณค่าที่สร้างขึ้นมา โดยกระบวนการ “Socialization”

5) จุดเริ่มต้นของวิชา “ความเป็นพลเมือง”

แต่รัฐบาลพรรคเลเบอร์ ตั้งแต่ ค.ศ. 1997 ได้ปรับหลักสูตรการศึกษามาฉบับบังคับให้มีวิชา**ความเป็นพลเมือง** และได้ปรับกระบวนการสอนวิชานี้ให้ทันสมัยโดยยุทธศาสตร์ต่างๆ ดังจะกล่าวต่อไป

เหตุผลที่รัฐบาลพรรคเลเบอร์ให้ความสำคัญต่อวิชาความเป็นพลเมืองในระดับการศึกษามาฉบับบังคับ ก็เพราะในระยะหลังๆ ประชาชนชาวอังกฤษเริ่มสนใจการเมืองน้อยลง การไปลงคะแนนเสียงก็ลดลง ความพยายามที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการปกครองท้องถิ่นก็ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ ฉะนั้นจึงเกิดความตื่นตัวของรัฐบาลที่จะสร้างวัฒนธรรมการเมืองให้ประชาชนมีความเข้าใจเรื่องการเมืองและสนใจในประเด็นสาธารณะมากขึ้น

แต่อังกฤษก็มีใช้ประเทศเดียวในสังคมตะวันตกที่มีปัญหา ในสหรัฐอเมริกาที่เช่นกัน ฉะนั้นในแวดวงวิชาการสังคมศาสตร์ใน

สหรัฐอเมริกาจึงเกิดมีแนวคิดใหม่ๆ ที่ให้ความสำคัญต่อการเมืองภาคประชาชน เบนจามิน บาร์เบอร์ คือนักคิดคนหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญต่อการสร้าง**ระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง** (Strong Democracy) โดยมองว่า หากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากๆ จะทำให้ประชาธิปไตยเข้มแข็งยิ่งขึ้น แต่มีเงื่อนไขว่า**วัฒนธรรมการเมืองของประชาชน**ต้องปรับเปลี่ยนทิศทางไปจากเดิม และท่านก็มีข้อเสนอมากมายเกี่ยวกับการให้การศึกษาทางการเมือง ซึ่งฉีกแนวไปจากดั้งเดิมดังจะได้กล่าวต่อไป

6) ความเป็นพลเมืองตามแนวคิดของบาร์เบอร์

ที่สำคัญแนวคิดของบาร์เบอร์เกี่ยวกับความหมายของคำว่า “พลเมือง” จะแตกต่างไปจากความหมายที่ใช้กันโดยทั่วไป ซึ่งหมายถึงการมีสถานภาพทางกฎหมาย มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายตามรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นๆ แต่คำว่า “พลเมือง” ในความหมายใหม่จะหมายถึง **“ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง”** นอกเหนือไปจากการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น “พลเมือง” จึงต้องมี “บทบาท” ของการเมือง ภาษาอังกฤษใช้คำว่า **“active”** การเป็นพลเมืองมิใช่เป็นในฐานะ “Subject” ผู้ถูกปกครองและเป็นฝ่าย “passive” แต่ต้องเข้าร่วมในกระบวนการของการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

แนวคิดของบาร์เบอร์จึงคล้ายๆ กับแนวคิดของชาวกรีกแต่โบราณสมัยห้าร้อยปีก่อนคริสตกาล ซึ่งชาวนครรัฐเอเธนส์ นิยามคำว่า “พลเมือง” คือผู้มีบทบาทและหน้าที่ในการปกครองในระดับต่างๆ เช่น ในสภา ศาล และการบริหารกิจการของรัฐ พลเมืองทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ต้องรับผิดชอบโดยมีการเลือกตั้งสลับสับเปลี่ยนกันมาตลอดปี ฉะนั้น “พลเมือง” ของนครรัฐเอเธนส์จึงมีจำนวนจำกัด ไม่รวมสตรีเพศ

คนต่างถิ่นที่อพยพเข้ามา และทาส การมีฐานะเป็นพลเมืองจึงเป็น “อภิสิทธิ์” และมนุษย์ทุกคนที่คาดหวังจะมีชีวิตที่ประเสริฐสุด จะต้องใช้ชีวิตเพื่อสังคมการเมืองเท่านั้น นั่นคืออุดมการณ์ของชาวกรีกในสมัยโบราณ

หลายๆ ท่านในยุคสมัยใหม่ก็อยากจะเห็นสถานภาพของความ เป็นพลเมืองในทำนองเดียวกับบาร์เบอร์ แต่ก็มีหลายท่านที่คิดว่าใน ชีวิตจริงน่าจะผสมผสานกัน คือมีพลเมืองส่วนหนึ่งที่ “Active” และ อีกส่วนหนึ่งอาจจะ “Passive” อัลมอนด์ และเวอร์บา ดูจะคิดเช่นนั้น

แต่ไม่ว่าเราจะเห็นด้วยกับบาร์เบอร์ หรือเห็นด้วยกับแนวทาง ดั้งเดิมที่ความเป็นพลเมืองย่อมมีหลากหลาย การสร้างวัฒนธรรม ทางการเมืองที่สอดคล้องและส่งเสริมประชาธิปไตยคือสิ่งที่จำเป็นที่สุด ในยุคสมัยปัจจุบัน

7) หลักสูตร “ความเป็นพลเมือง”

การสร้างวัฒนธรรมการเมืองที่ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยนั้น จะต้องวางแผนที่ครบวงจร ตั้งแต่การจัดหลักสูตรการสอนโดยตรงใน สถานศึกษาที่เรียกว่า “Civic Education” และการสอนโดยทางอ้อมที่ เรียกว่า “Socialization” คือ การปลูกฝังค่านิยมโดยการฝึกปฏิบัติ ผ่านโครงการกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา และผ่านกรอบการมีชีวิต ร่วมกันแบบประชาธิปไตย และนอกเหนือจากนั้น คือ การมีส่วนร่วม ทางการเมือง หรือกิจกรรมของบ้านเมืองจริงๆ จะขอกล่าวถึงการสอน โดยตรงเป็นอันดับแรก

หลักสูตรการสอนวิชา “หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม” ดั้งเดิม คือ การสอนหลักการและกระบวนการประชาธิปไตย ดังที่กำหนดไว้ใน

รัฐธรรมนูญ เป็นการสอนที่เน้นหลักคิดทางกฎหมาย (Legal concept) เช่น เริ่มต้นด้วยคำนิยาม ความหมายของ “อำนาจของอธิปไตย” และที่มาของอำนาจรูปแบบการปกครองที่มีรัฐสภาระบบการเลือกตั้ง ฯลฯ เป็นต้น

ข้อวิพากษ์วิจารณ์แนวทางนี้ก็คือ เป็นหลักสูตรการสอนที่แห้งแล้งยากที่จะสร้างความสนใจในตัวผู้เรียน และเป็นรูปแบบที่ไม่มี “พลวัต” แนวทางใหม่ก็คือ ควรปรับหลักสูตรให้เป็นเรื่องของ **“Political Education”** การศึกษาทางการเมือง หรือถ้าจะให้ชัดเจนหรือมีขอบเขตก็อาจจะเรียกว่า **“Political Literacy”** การเรียนรู้ขั้นพื้นฐานทางการเมือง เลียนแบบโครงการรณรงค์เพื่อการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นและ **“คิดเป็น”** การเรียนรู้ขั้นพื้นฐานทางการเมืองก็น่าจะมุ่งให้นักเรียน **“คิดเป็น”**ทางการเมือง ฉะนั้นจึงมี “Concept” ความคิดรวบยอดบางประการที่เป็นพื้นฐานก่อนที่จะไปสอนเรื่องรัฐธรรมนูญ

เบอร์นาร์ด คริก (Bernard Crick) ในหนังสือ **Essays on Citizenship** ได้เสนอโปรแกรมการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานทางการเมือง (Programme for Political Literacy) ในนามของสมาคมแฮนซาร์ด (Hansard Society) ประกอบด้วยความคิดรวบยอดที่สำคัญ (Basic Concepts) 12 ประการ ดังนี้

1. ความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับรัฐบาล จะมี 4 ประการที่มีความสัมพันธ์กัน คือ

- 1.1 อำนาจ (Power)
- 1.2 พลังอำนาจ (Force)
- 1.3 อำนาจหน้าที่ (Authority)
- 1.4 ระเบียบ (Orders)

ภาษาไทยอาจไม่ตรงกับภาษาอังกฤษนัก **ความหมายของอำนาจ (Power)** โดยทั่วไปก็จะหมายถึงความสามารถที่จะบรรลุเป้าหมายด้วยวิธีการต่างๆ อำนาจจึงเป็นพื้นฐานของการเมือง อำนาจอาจมาจากพื้นฐานของ “พลังอำนาจ” หรือกำลังอำนาจ (Force) แต่ก็ไม่เสมอไป การใช้กำลังอำนาจยับยั้งบังคับบางครั้งก็ไม่ได้ผล อำนาจขึ้นอยู่กับความยินยอมเห็นชอบของผู้อื่น อำนาจอาจขึ้นอยู่กับคุณธรรมความดี ประเด็นต่างๆ อาจช่วยๆ ให้นักเรียนได้ถกเถียงกัน ให้กลายเป็นคำถามปลายเปิดและใช้ประสบการณ์ใกล้ตัว

พลังอำนาจ (Force) คือการบีบบังคับทางร่างกายหรือด้วยอาวุธ เป็นการใช้ความรุนแรง บ่อยครั้งในระบบการปกครองก็ต้องใช้การบีบบังคับเช่นนี้ แต่ถ้ารัฐบาลหรือผู้ปกครองใช้พลังบีบบังคับบ่อยๆ ในที่สุดก็อาจมีกลุ่มผู้คนขัดขึ้น หากผู้ปกครองขาดเหตุผล หรือความยินยอมเห็นชอบของประชาชน การรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 เป็นการใช้อำนาจบีบบังคับ แต่ที่ไม่มีการขัดขึ้นในส่วนใหญ่ของสังคม ก็เพราะสังคมเห็นชอบด้วยกับเป้าหมาย และเหตุผลที่รัฐประหาร นักเรียนต้องถกเถียงกันในขอบเขตของประสบการณ์ของตน

อำนาจหน้าที่ (Authority) คือ การให้ความเคารพเชื่อฟังแก่บุคคลซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามที่สังคมหรือกฎหมายมอบหมาย เช่น ครู คุรุใหญ่ พ่อแม่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ตามความคาดหวังของสังคมหรือตามที่กฎหมายกำหนด トラบไคที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติ ตามขอบเขตของอำนาจหน้าที่ トラบนั้นก็จะได้รับการเคารพเชื่อฟัง แต่ถ้าหากดำเนินการเกินเลยจากอำนาจหน้าที่ปัญหาจะเกิดขึ้น

ระเบียบ (Order) สภาวะ (ทางสังคม) ที่ไม่สับสนวุ่นวาย และเป็นไปตามความคาดหวังของคนในสังคม มีแบบแผนที่ทุกคนเข้าใจ และพอใจ

โรงเรียนหากขาดระเบียบคงไม่ทราบว่าเข้านี้นักเรียนจะรวมกลุ่มกันอย่างไร จะเรียน เรียนอะไร วิชาใด จะพบครูคนไหน ในสังคมทั่วไป และในการบริหารบ้านเมืองก็เช่นกัน หากไม่มีการจัดระเบียบ จรรยาบรรณวินัยพิลึก

2. ความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จะมี

4 ประการเช่นกัน

- 2.1 กฎหมาย (Law)
- 2.2 ความยุติธรรม (Justice)
- 2.3 การเป็นตัวแทน (Representation)
- 2.4 การใช้พลังกดดัน (Pressure)

โดยย่อ **กฎหมาย** ก็เปรียบเหมือนกติกาที่นักเรียนตกลงร่วมกันแต่ประเด็นสำคัญคือกฎหมายต้องมุ่งแสวงหา**ความยุติธรรม**ด้วยการอธิบายเรื่องความยุติธรรมก็สามารถอธิบายง่ายๆ ในประสบการณ์ของนักเรียนว่าอะไรคือ “Fair” อย่างที่เรานำมาใช้ในการกีฬาว่า “เล่นกันอย่างแฟร์ๆ อย่าฟาวล์ก็แล้วกัน”

ส่วน**การเป็นตัวแทน** หมายความว่าอย่างไร ก็สามารถอธิบายกันได้ ระบบตัวแทนไม่จำเป็นต้องอ้างอิงถึงผู้แทนราษฎรในอันดับแรก อาจพูดถึงระดับของชาวบ้านและการคาดหวังจากการเป็นตัวแทนคืออะไร และไปเกี่ยวข้องกับกฎหมายและความยุติธรรมอย่างไร

เช่นเดียวกับการใช้ **“พลังกดดัน”** ของกลุ่มคน หมายความว่าอย่างไร ไม่ใช่ได้หรือไม่ สถานการณ์ใดจึงจำเป็นต้องใช้ มีความสำคัญอย่างไรกับประโยชน์สุขของสังคม

3. ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับ

- 3.1 สิทธิของธรรมชาติของมนุษย์ (National Rights)
- 3.2 ความเป็นเอกบุคคคล (Individuality)
- 3.3 เสรีภาพ (Freedom)
- 3.4 สวัสดิการสังคม (Welfare)

กรอบความคิดรวบยอดขั้นพื้นฐาน 12 ประการดังกล่าว เป็นกรอบที่เบอร์นาร์ด คริก เสนอให้นักเรียนได้เรียนรู้เป็นเบื้องต้น ก่อนที่จะไปสอนเรื่องรัฐธรรมนูญการปกครองและระบบการปกครอง

ตามความคิดของผู้เขียน แม้แต่การสอนเรื่องรัฐธรรมนูญ การปกครองสำหรับสังคมไทย ก็ควรจะวางพื้นฐานหลักการทั่วไปบน การปกครองที่มีรัฐธรรมนูญ หรือระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เสียก่อน อะไรคือหลักการสำคัญของระบบนี้ ก่อนจะไปพูดถึง ระบบตามรัฐธรรมนูญของไทย เพราะในบริบทของไทยไม่มีรัฐธรรมนูญ ถาวรแม้แต่ฉบับเดียว ความสำคัญรัฐธรรมนูญอยู่ที่หลักพื้นฐานของ การปกครองแบบประชาธิปไตย

สำหรับเป้าหมายหรืออุดมการณ์ของหลักสูตรความเป็น พลเมืองของอังกฤษ ซึ่งกฤษฎีกา 2000 ได้กำหนดไว้ให้เรียนในโรงเรียน มัธยมศึกษาทั้งหมดเริ่มปี ค.ศ. 1998 ประกอบด้วยเป้าหมาย 3 ประการ คือ

1. ให้นักเรียนมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและทางสังคม ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ต่อผู้มีอำนาจหน้าที่ (Authority) และซึ่งกันและกัน
2. เรียนรู้ที่จะเข้าไปช่วยกิจการของชุมชนและห่วงใยต่อ ปัญหาของชุมชน (Community)

3. เรียนรู้ที่จะทำตนให้มีประสิทธิภาพในกิจการสาธารณะ โดยมีความรู้ ความเข้าใจ และระบบคุณค่าตามแนวทางของการเรียนรู้ด้านการเมือง (**Political literacy**)

นี่คือเป้าหมายหลัก 3 ประการ ซึ่งคณะที่ปรึกษาของหลักสูตรของกระทรวงได้กำหนดไว้ในปี ค.ศ. 1998

แนวคิดที่จะสอนนักเรียนให้มีบทบาทในกิจการสาธารณะ และห่วงใยต่อชุมชน สอดคล้องกับอุดมการณ์ของความเป็นพลเมืองแบบ “Active” และเป็นทิศทางใหม่ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของ “ประชาสังคม” (Civil Society) ในระบอบประชาธิปไตย เบนจามิน บาร์เบอร์ ในหนังสือ “Strong Democracy” ดูจะไปไกลกว่านักคิดทั้งหลายในสังคมตะวันตก (Bernard Crick, Essays on Citizenship, หน้า 116/Benjamin Barber, Strong Democracy)

8) ความคิดของบาร์เบอร์ในการสอนความเป็นพลเมือง

เบนจามิน บาร์เบอร์ นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน มีทัศนคติที่ส่วนหนึ่งจะเป็นภาพลบต่อหลักปรัชญาพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม เช่น การเน้นความเป็นปัจเจกนิยมมากเกินไป เน้นทุนนิยม และประโยชน์นิยมของแต่ละบุคคลมากเกินไป และวิพากษ์วิจารณ์ระบบรัฐสภาของตะวันตกว่าเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเมืองแบบแบ่งขั้วและความเป็นปรปักษ์ Adversarial Politics ซึ่งมีแต่ข่าวกับด่า ทำให้เกิดการเมืองแตกแยกไม่สร้างสรรค์

ตามความคิดของบาร์เบอร์ ควรมองการเมืองเป็นเรื่องของ **ความร่วมมือกัน** เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนและสาธารณะ “Policies” ตามความหมายเดิมของกรีก ก็คือ **Polis** แปลว่า กิจการสาธารณะที่สร้างชีวิต

ที่ดีให้แก่สังคม ฉะนั้นกระบวนการแก้ไขปัญหาคือการแก้ไขข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี และความรู้ความชำนาญในการแก้ไขปัญหาคือการแก้ไขข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการแก้ไขปัญหเหล่านี้ ประชาสังคมและพลเมืองต้องมุ่งสร้าง “ชุมชนใหม่” (New Community) ให้เกิดขึ้นเพื่อการอยู่ร่วมกันได้ ความแตกต่างทั้งด้านผลประโยชน์ส่วนตัวหรือทางด้านศาสนา หรือชนชาติ ไม่ควรจะเป็นอุปสรรคต่อการสร้าง **“ประชาคมใหม่”** เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ฉะนั้นกระบวนการทางการเมืองคือการแยกแยะให้เห็นว่าอะไรคือ**ประโยชน์สาธารณะ** อะไรคือ**ประโยชน์ส่วนตัว** ประโยชน์เฉพาะกลุ่ม

แนวคิดเหล่านี้มิใช่ไม่เคยมีในประวัติศาสตร์ อันที่จริงยุโรปตะวันตกก่อนที่จะวิวัฒนาการมาตามเส้นทางของเสรีประชาธิปไตยได้มีช่วงหนึ่งประมาณ 400-500 ปีสมัยก่อนที่คริสต์ศาสนา คริสตจักรให้ความสำคัญต่อ**ความเป็นประชาคมเดียวกัน**ของศาสนาคริสต์ ผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาคมมาก่อนผลประโยชน์ส่วนตัว ครอบครัวก็สำคัญกว่าเอกกัตตบุคคล อדם สมิธิ ในปลายศตวรรษที่ 18 ได้มาพลิกประวัติศาสตร์ปรับกระบวนการทัศน์ของผู้นำชาวยุโรปให้เห็นความสำคัญของปัจเจกบุคคล และการแข่งขันกัน (อย่างไม่มีขอบเขต) ตรงข้ามกับอุดมการณ์ทางศาสนา ซึ่งเน้น**ความร่วมมือ**และ**ผลประโยชน์ส่วนรวม**

อย่างไรก็ตาม สังคมชาวยุโรปแม้ว่าจะเดินมาตามเส้นทางใหม่ของเสรีนิยม แต่ก็ยังมีอุดมการณ์ศาสนาที่ยึดเหนี่ยวทำให้ชาวยุโรปและสหรัฐฯ เดินสายกลางระหว่างการแข่งขันกันอย่างสุดโต่ง กับความร่วมมือกัน ความเป็นประชาคมเดียวกัน เคารพต่อกติกาเดียวกัน มีมาตรฐานความประพฤติปฏิบัติเดียวกันก็คงมีอยู่ ให้ความสำคัญต่อ **“Rule of Law”**

9) ข้อเสนอในการเสนอความเป็นพลเมืองในสังคมไทย

ในสังคมไทยเรายังไม่มีหลักสูตรการสอนความเป็นพลเมืองในความหมายของสมาชิกของประชาคมที่มีบทบาทในกิจการสาธารณะ และ “คิดเป็น” ทางการเมือง แนวทางที่ได้เสนอมานี้ ที่เรียกว่า “Political literacy” และการสอน “Basic Concept” ของประชาธิปไตย ตลอดจนเป้าหมายของหลักสูตรความเป็นพลเมืองของอังกฤษสมัยนายกรัฐมนตรีโทนี แบลร์ และข้อคิดจากเบนจามิน บาร์เบอร์ น่าจะเป็นกรอบหลักของการเรียนการสอนในสถานศึกษาของไทยเช่นกัน

ขณะเดียวกันควรคำนึงถึงจุดอ่อนของสังคมไทยหลายๆ ประการ ตั้งแต่การขาดวินัย ขาดการเคารพต่อกติกาของบ้านเมือง ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ขาดความรับผิดชอบ ฉะนั้นการอบรมป้อนนิสัยตั้งแต่ยังเด็กจึงเป็นขั้นตอนแรก

สมัยก่อนครูและสถานศึกษาอาจเข้มงวดในเรื่องวินัยมาก มาสมัยหลังแนวคิดการจัดการศึกษาแบบลัทธิ “ก้าวหน้านิยม” ทำให้เกิดความหย่อนยานในความประพฤติ โดยเข้าใจผิดคิดว่า “เสรีภาพ” นั้น หมายถึงเสรีภาพในความประพฤติ แต่แท้ที่จริง เสรีภาพ หมายถึงเสรีภาพในการคิดเห็น แต่ความประพฤติยังต้องมีมาตรฐานของศีลธรรมอันดีของสังคมเป็นหลัก เด็กฝรั่งโดยเฉพาะอังกฤษจึงอยู่ในกรอบของวินัย แต่ในการเสนอความคิดเห็นมีเสรีภาพที่จะคิดแตกต่างออกไปในเรื่องเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ของสังคม

กระบวนการ “สังคมประคิต” ในสถานศึกษาจึงมีความสำคัญ ซึ่งส่วนหนึ่งก็สัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสถานศึกษา โดยครูอาจารย์เป็นตัวอย่างของความประพฤติที่เรียกว่า “Role-model” รวมทั้งพ่อแม่ผู้ปกครอง การปรับพฤติกรรมของพ่อแม่จึงต้องเริ่มต้นตั้งแต่การอบรมหนุ่มสาวที่เตรียมเข้าสู่ประตูวิหา

10) บทบาทที่สำคัญของศาสนา

ที่ขาดไปอย่างยิ่งคือบทบาทของศาสนาในชีวิตประจำวันของครอบครัวไทย และในสถานศึกษา นักศึกษาไทยรุ่นใหม่อาจไม่เข้าใจสังคมอเมริกัน และหลงผิดคิดว่าการสอนลัทธิศาสนาเป็นสิ่งที่ต้องห้ามในโรงเรียนของรัฐ แต่ประวัติศาสตร์ของอเมริกันแตกต่างจากชาติอื่น เพราะมีหลายลัทธิศาสนา ไม่มีศาสนาประจำชาติ แต่ครอบครัวอเมริกันก็เคร่งครัดต่อการร่วมพิธีทางศาสนาและฟังเทศน์ในโบสถ์ตามลัทธิของตนเอง ชาวอเมริกันจึงเติบโตมาพร้อมความเชื่อในลัทธิศาสนาของตน และเชื่อในวิถีชีวิตที่มีคุณธรรม

แต่ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาที่มีลักษณะแตกต่างจากศาสนาอื่นๆ ที่มี “ขันติธรรม” และเชื่อในเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ มองโลกแบบผู้รักสันติภาพ จึงอยู่ร่วมกับศาสนาอื่นๆ ได้โดยไม่มีกัณฑ์ขัดแย้ง เพราะพุทธศาสนาไม่ได้เน้นการเปลี่ยนศาสนาของผู้อื่น การสอนพุทธศาสนามีแต่บวกกับบวกในสังคม อันที่จริงความสงบสุขของสังคมไทยตลอดเวลา 800 ปีมานี้ เพราะปัจจัยคำสอนของพุทธศาสนา หากปราศจากวัฒนธรรมพุทธเป็นพื้นฐาน ลัทธิศาสนาต่างๆ ที่เข้ามาเผยแพร่ในสังคมไทยคงนำไปสู่ความรุนแรงและการขัดแย้ง แต่วัฒนธรรมพุทธเปรียบประดุจ “น้ำเย็น” ที่สร้างพื้นฐานทางจิตใจของชาวไทย มีผลทำให้ลัทธิศาสนาอื่นๆ พลอยมีขันติธรรมและใจกว้างมากขึ้น

แต่น่าเสียดายที่นักการศึกษาไม่เข้าใจประวัติศาสตร์และบทบาทของศาสนา ในการสร้างสังคมและการเมือง นักคิดไทยพลอยตื่นตาตื่นใจกับแนวคิดของชาวตะวันตกที่กันศาสนาออกจากสถานศึกษา ส่วนอาจารย์ผู้สอนระดับอุดมศึกษาในวิชาสังคมศาสตร์ก็พลอยรับ

วัฒนธรรมทางความคิดของฝรั่งแบบด้านเดียว เช่น ความคิดเสรีนิยม ทุนนิยม บัณฑิตชนนิยม ของจอห์น ล็อค เจอโรมี่ เบ็นแฮม อดัม สมิท โดยไม่เข้าใจพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมความคิดของชาวตะวันตก ซึ่งยังมีหลักศาสนาที่ช่วยสร้างความสมดุลมิให้เกิดสุดโต่งของความเห็นแก่ตัวของกลุ่มประโยชน์นิยมและลืมนึกไปว่าสังคมไทยก็มีศาสนาพุทธเป็นพื้นฐานทางวัฒนธรรม ทำให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้และเจริญเติบโตมาจนทุกวันนี้ แต่บัดนี้กำลังเข้าสู่วิกฤตทางสังคมเพราะความขัดแย้งกันแบบการเล่นเกมหมายเลขศูนย์ (Zero-Sum game) ซึ่งไม่แพ้ก็ชนะ ไม่มีชัยชนะของคนทั้งมวล

แต่การเมืองตามแนวคิดของบาร์เบอร์ ต้องเป็นเกมที่ทุกๆ คนมีส่วนชนะ เพราะแสวงหาข้อตกลงที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะและเป็นหัวใจของกระบวนการทางการเมือง

เราจะสอนความเป็นพลเมืองโดยเน้นกระบวนการความร่วมมือกันได้อย่างไร บาร์เบอร์ก็มีข้อเสนอมากมาย เริ่มต้นที่ “Political Talk” หรือ “Political Communication” การสนทนาสื่อสารทางการเมืองที่ต้องให้ความสำคัญต่อคำพูดที่ไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกอับอาย ไม่ควรจก้ากร้าวหรือส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจผิดซึ่งกันและกัน วาทะกรรมทางการเมืองจึงมีความสำคัญ วาทะกรรมมักจะสร้างภาพพจน์ที่ค่อนข้างสุดโต่ง อาจจริงเป็น 60-70% แต่สร้างความอับอายและไม่ชักนำไปสู่ความร่วมมือกัน

ศาสนาพุทธ ในฐานะศาสนาที่ยึดหลักของเหตุผลประกอบด้วยหลักการที่สำคัญคือหลักปฏิจจสมุปบาท อริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วยมรรคแปด ถือว่าเป็นวิถีชีวิตที่นำไปสู่ประโยชน์สุขของผู้ยึดถือและส่วนรวม และมรรคแปดนั้น เฉพาะเรื่อง “ปัญญา” มิได้เน้นเฉพาะความ

ฉลาดที่เรียกว่า “สัมมาทิฐิ” ความคิดเห็นที่ถูกต้องเท่านั้น แต่ยังรวม “สัมมาสัมกับปะ” ความดำริชอบ และความนึกคิดที่ถูกต้องอีกด้วย คนสมัยใหม่อาจฉลาดแต่แกมโกง

นอกจากศาสนาพุทธที่เป็นวัฒนธรรมทางความคิดที่เคารพ เหตุผล และความเห็นอกเห็นใจซึ่งกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักของ ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งแล้ว สังคมไทยแต่อดีตมีวัฒนธรรมการ ปกครองที่เน้นคุณธรรมของผู้ปกครอง เช่น หลักทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 และในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งพินดา สงวนเสรีวานิช นำมาเสนอเป็นบทความในมติชนรายวัน วันพุธที่ 17 ตุลาคม 2550 ก็ กล่าวถึงหลักปกครองตามพระราชธรรม 4 ประการ คือ

1. การทำนุบำรุงผู้มีศีลศักดิ์
2. การให้รางวัลกับคนที่ควรให้รางวัล ลงโทษคนที่ควรลงโทษ
3. ประมุขพระราชทรัพย์โดยยุติธรรม คือ ผู้ปกครองจะไม่ แสวงหาประโยชน์ทางทรัพย์สินแข่งกับผู้อยู่ใต้การปกครอง ซึ่งก็คือ หลักของข้อห้ามเรื่อง “ผลประโยชน์ขัดแย้ง” นั่นเอง
4. ปกครองพระนครให้เกษมสุขด้วยยุติธรรม

ในหลักกฎหมายไทยซึ่งฝรั่งสมัยนั้นยกย่องว่าดีที่สุดในเอเชีย หลักของความยุติธรรมเป็นเรื่องใหญ่และพระธรรมศาสตร์จะกล่าวถึง เรื่องนี้

โดยสรุป วัฒนธรรมการปกครองของไทยแต่โบราณยึดถือ หลักการที่ดีและทันสมัยควรจะได้รับถ่ายทอดกันในระดับอุดมศึกษา ในสาขาวิชาการปกครอง และวิชาพื้นฐานอื่นๆ และศาสนาพุทธก็คือ วิถีชีวิตของชาวไทยที่สร้างสังคมสันติสุข

แต่ปัญหาสังคมไทยในอดีต ก็คือ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาขาด
ปทัสสถานการประพฤติปฏิบัติที่ยึดหลักการสำคัญในการสืบราชบัลลังก์
ทำให้เกิดการแก่งแย่งชิงทรัพย์สมบัติระหว่างราชวงศ์ด้วยกัน แต่
ประเด็นนี้ก็ไม่กระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่

นอกจากนั้น ในปัจจุบันปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดจากการทุจริตในวง
ราชการ ระบบอุปถัมภ์ที่บิดเบือนจากการอุปถัมภ์ดั้งเดิมที่เน้น
ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอย่างยั่งยืน มาสู่ความสัมพันธ์เชิงธุรกิจและ
ปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียง เหล่านี้อันที่จริงเป็นปัญหาที่สืบจากปัญหา
หลักอื่นๆ ในเรื่องความเห็นแก่ตัวและผลประโยชน์ส่วนตน ซึ่งขยาย
ความไปถึงการเมืองเรื่องธุรกิจ ทั้งนี้ก็เพราะกระบวนการอบรมปมนิสัย
และกระบวนการเรียนการสอนของเรายังไม่หยิบประเด็นปัญหาของ
ประชาธิปไตยขึ้นมาพิจารณาโดยตรง ยังขาดการวิเคราะห์ปัญหาและ
การกำหนดนโยบายเรื่องการสอนความเป็นพลเมืองในความหมายตาม
ที่กล่าวมาแล้ว

ประการสุดท้าย ในการกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างประชาธิปไตย
นั้น ต้องมีทั้งแผนระยะสั้น ระยะยาว ต้องรวมถึงการศึกษาในโรงเรียน
นอกโรงเรียน การใช้เครื่องมือสื่อสารมวลชน และการรณรงค์ในชนบท
และในเมือง สถาบันพระปกเกล้าอาจเป็นตัวกระตุ้นเรื่องนี้ และกำหนด
ประเด็นการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เป็นวาระของประชาชน
ให้จงได้

สถาบันนโยบายศึกษา

Institute of Public Policy Studies (IPPS)

สถาบันนโยบายศึกษา (Institute of Public Policy Studies) เป็นองค์กรอิสระที่ดำเนินงานภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา (Foundation for the Promotion of Public Policy Studies) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ (Konrad Adenauer Foundation) แห่งประเทศสาธารณรัฐเยอรมันนับแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน

กำเนิด

สถาบันนโยบายศึกษาก่อกำเนิดในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2528 โดยมีจุดเริ่มต้นจากโครงการศึกษานโยบายสาธารณะภายใต้สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ต่อมาสถาบันฯ ได้แยกตัวออกจากการบริหารงานของสำนักเลขาธิการสมาคมสังคมศาสตร์ ภายใต้ชื่อ “โครงการศึกษาสาธารณะ” โดยมี ศ.ดร.สมศักดิ์ ชูโต เป็นผู้อำนวยการ และ ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เป็นผู้อำนวยการร่วม

ปัจจุบัน สถาบันนโยบายศึกษามี ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เป็นประธาน และมีผู้บริหารร่วมสองคน คือ นางยศวดี บุญเกียรติ และนางทิพย์พาพร ตันติสุนทร

วัตถุประสงค์

สถาบันนโยบายศึกษาเป็นองค์กรเอกชนที่ดำเนินกิจกรรมโดยไม่มุ่งหวังผลกำไร มีวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ โดยมีการทำกิจกรรมในรูปแบบของการสัมมนา การวิจัยผลิตสื่อและสิ่งพิมพ์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมี

ส่วนร่วม ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในการเมืองระบอบประชาธิปไตยตามที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ
2. จัดกิจกรรม สนับสนุนการวิจัย ผลិតสื่อต่างๆ เพื่อนำเสนอทางเลือกเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการปฏิรูปการเมืองและการกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถปกครองตนเองได้
3. เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสถาบันตัวแทนประชาชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายในทุกๆ ระดับ
4. เพื่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกิจการนโยบายสาธารณะและสนับสนุนการศึกษาทางการเมืองในเรื่องนิติบัญญัติและการบริหารตลอดถึงแง่มุมอื่นๆ ของสังคมประชาธิปไตย

กิจกรรม

สถาบันนโยบายศึกษา มีการดำเนินงานในรูปแบบการจัดกิจกรรม 4 รูปแบบใหญ่ๆ คือ

1. การจัดสัมมนาและฝึกรบม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นและถกเถียงระหว่างกลุ่มตัวแทนต่างๆ ของสังคม ต่อประเด็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญๆ ของรัฐบาลที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม อีกทั้งยังเป็นเวทีในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่สำคัญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อประชาชน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันรัฐสภาและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ของสังคม สถาบันฯ ถือเป็นหน้าที่ที่จะให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นโดยผ่านทาง การจัดสัมมนา ดังนั้นผู้เข้าร่วมการสัมมนาของทางสถาบันฯ จะไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

2. วิจัย สถาบันนโยบายศึกษาได้ให้การสนับสนุนแก่นักวิชาการและนักวิจัยในการศึกษาวิจัยเชิงนโยบายในเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อสาธารณชน ผลงานสำคัญๆ ที่ผ่านมา อาทิเช่น การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น การปฏิรูปการเมือง พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ ซึ่งผลของงานวิจัยดังกล่าวได้มีส่วนสำคัญยิ่งในการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางการเมืองของประเทศ

3. สิ่งพิมพ์ สถาบันนโยบายศึกษาได้ทำจดหมายข่าวรายเดือนเป็นประจำตั้งแต่ “ผู้แทนราษฎร” ในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งในต้นปี พ.ศ. 2533 ได้เปลี่ยนเป็น “จดหมายข่าวปฏิรูปการเมือง” และปัจจุบัน คือ จดหมายข่าว “ปฏิรูปการเมือง-กระจายอำนาจ” เนื้อหาสาระของจดหมายข่าวของสถาบันฯ คือ การนำเสนอการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารและกฎหมายการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้สถาบันฯ ยังจัดพิมพ์หนังสือ เอกสารนโยบาย เอกสารข้อมูล เอกสารวิจัย เอกสารสัมมนาต่างๆ อีกมากมายเป็นประจำทุกปี

4. สื่อการศึกษา สถาบันนโยบายศึกษาได้จัดทำสื่อในหลายรูปแบบเพื่อเป็นสื่อให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนได้มากขึ้น

● **ธนาคารเสียง** (Digital Voice Bank) เป็นการรวบรวมข้อมูลเสียงของบุคคลต่างๆ จากโครงการฯ ตั้งแต่ปี 2530-2544 ในหัวข้อที่น่าสนใจไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในการค้นคว้า อ้างอิง ข้อมูลเหล่านี้ถือเป็นหลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่จะเป็นประโยชน์ยิ่งในการก่อตั้งห้องสมุดเสียง ธนาคารเสียงแบ่งออกเป็น 18 ภาค ได้แก่ 1. สถาบันพระมหากษัตริย์ 2. กฎหมาย 3. การเมือง 4. การเมืองต่างประเทศ 5. องค์กรระหว่างประเทศ 6. ราชการ 7. เศรษฐกิจ 8. การเกษตรและประมง 9. การท่องเที่ยวและการส่งออก 10. สังคม 11. สิ่งแวดล้อม

12. กรุงเทพมหานคร 13. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 14. การศึกษา
15. ศิลปะ 16. ศาสนา 17. กีฬา และ 18. ทัวไป

● **ปฏิทินประวัติศาสตร์ทางการเมืองและเกมการเมือง** เช่น เกมวงเวียนประชาธิปไตย ไฟการเมือง ปฏิทินรัฐธรรมนูญไทย และ เกมเลือกตั้ง เป็นผลงานของสถาบันนโยบายศึกษาในการสร้างสรรค์มิติใหม่ในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป

● **เว็บไซต์**ของสถาบันนโยบายศึกษา เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่นำเสนอจดหมายข่าวรายเดือน บทความเด่น รายการวิทยุประจำเดือน ที่มีทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ซึ่งท่านผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถเข้าชมได้ โดยผ่านเว็บไซต์ <http://www.fpps.or.th>

.....

สิ่งพิมพ์สถาบันนโยบายศึกษา

- Policies of Thai Political Parties in the 1995
General Election (1995)** 50 บาท
*Kiratipong Naewmalee, Nattaya Kuanrak,
Prachak Kongkirati, Win Phromphaet
(Translated and edited by Santhad Atthaseree,
David Peters, Parichart Chotiya)*
- Thai Constitutions in Brief (1997)** 50 บาท
*Parichart Siwaraksa, Chaowana Traimas,
Ratha Vayagool*
- เปรียบเทียบนโยบาย 4 รัฐบาล (พิมพ์ครั้งที่ 2 2541) 60 บาท
ปาริชาติ ศิวะรักษ์
- กรอบนโยบายแม่บทของ
พรรคการเมืองไทยยุคใหม่ (2541) 50 บาท
เชาวนะ ไตรมาศ
- กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส : ข้อคิดเพื่อ
การปรับปรุงกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญไทย (2541) 160 บาท
นั่นทวัฒน์ บรมานันท์
- บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญกับ
การปฏิรูปการเมือง (2541) 60 บาท
นั่นทวัฒน์ บรมานันท์
- ปฏิรูปประเทศไทย...จากวิกฤตสู่สหัสวรรษใหม่ (2541) 20 บาท
วุฒิพงษ์ เปรียบจริยวัฒน์

มาตรการทางกฎหมายในการเสริมสร้าง เสถียรภาพรัฐบาล (2541) <i>มานิตย์ จุมปา</i>	60	บาท
ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด (2541) <i>ชัยอนันต์ สมุทวณิช</i>	70	บาท
ข้อมูลพื้นฐาน 66 ปี ประชาธิปไตยไทย (2541) <i>เชาวนะ ไตรมาศ</i>	150	บาท
ศักยภาพทางการคลังของ อบต. (2541) <i>จรัส สุวรรณมาลา</i>	130	บาท
Portfolio Government and Multiple Legislative Processes / ข้อเสนอในการออกแบบระบบการเมือง และการบริหารใหม่ (2542) <i>ชัยอนันต์ สมุทวณิช</i>	20	บาท
การเลือกตั้งและพรรคการเมือง : บทเรียนจากเยอรมัน (2542) <i>บุญศรี มีวงศ์ไธสง</i>	120	บาท
การเลือกตั้งแบบใหม่ : ทำไมคนไทยต้องไปเลือกตั้ง (2542) <i>เชาวนะ ไตรมาศ</i>	50	บาท
บทบาทใหม่ของข้าราชการไทย : ในบริบทของ รัฐธรรมนูญปัจจุบัน <i>เชาวนะ ไตรมาศ</i>	50	บาท
องค์กรชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล (2542) <i>นันทวัฒน์ บรมานันท์</i>	80	บาท
ความเข้าใจเรื่องการปกครองท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 2 2543) <i>สนิท จรอนันต์</i>	70	บาท

- กับดักของสงครามความเปลี่ยนแปลง : ทางเลือกและ 70 บท
 ทางรอดของสังคมการเมืองไทยในสหัสวรรษใหม่ (2543)
เชาวนะ ไตรมาศ
- เลือกตั้งอย่างไร : คนไทยและประเทศจึงไม่เสียโอกาส (2543) 50 บท
เชาวนะ ไตรมาศ
- การใช้กลไกรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน (2545) 80 บท
เชาวนะ ไตรมาศ
- Thailand : State-Building,
 Democracy and Globalization (2002)** 210 บท
Chai-Anan Samudavanija
- รัฐบาลทำงานอย่างไร (พิมพ์ครั้งที่ 2 2546) 120 บท
สนธิ จรอนันต์
- นิติรัฐกับประชาสังคม (2546) 210 บท
นันทวัฒน์ บรมานันท์
- สิ่งแวดล้อมกับความมั่นคง : ความมั่นคงของรัฐ
 กับความไม่มั่นคงของราษฎร (2546) 150 บท
ชัยอนันต์ สมุทวณิช
กุลสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
- อนาคตที่โล่งประเทศไทย : 150 บท
 แนวโน้มของโลก สังคม เศรษฐกิจ การเมือง
 กับอนาคตของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546)
ธีรพัฒน์ วิลัยทอง
ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ
- คู่มือสิทธิมนุษยชน ฉบับพลเมือง (เล่ม 1) (2546) 185 บท
จรัล ดิษฐาอภิชัย

พระราชรัฐกับการเปลี่ยนแปลง (พิมพ์ครั้งที่ 3 2547) ช้อยอนันต์ สมุทวณิช	130	บาท
การปฏิรูประบอบราชการ : เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน (2547) สถาบันนโยบายศึกษา	30	บาท
คนไทยกับการเมือง : ปีติฤวิปโยค (2547) อภิัญญา รัตนมงคลมาศ วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์	200	บาท
วัฒนธรรมการเมืองและการปฏิรูป (พิมพ์ครั้งที่ 2 2547) วิชัย ตันศิริ	120	บาท
นโยบายพรรคการเมืองไทย (2547) เชาวนะ ไตรมาศ	150	บาท
...กว่าจะเป็นพลเมือง (2547) สถาบันนโยบายศึกษา	200	บาท
คู่มือสิทธิมนุษยชน ฉบับพลเมือง (เล่ม 2) (2548) จรัล ดิษฐาอภิชัย	150	บาท
ความเข้าใจเรื่องการปกครองท้องถิ่น (ฉบับปรับปรุง) (2548) สนิท จรอนันต์	90	บาท
Thai Political Parties in the Age of Reform (2006) <i>Siripan Nogsuan Sawasdee</i>	350	บาท
บนหนทางสิทธิมนุษยชน (2549) จรัล ดิษฐาอภิชัย	150	บาท
ข้อมูลพื้นฐาน 75 ปี ประชาธิปไตยไทย (2550) เชาวนะ ไตรมาศ	200	บาท

อุตสาหกรรมโทรคมนาคมกับเศรษฐกิจไทย (2550)	150	บาท
<i>เศรษฐพร คูศิริพิทักษ์</i>		
โพลเลือกตั้งกับการเมืองไทย (ในมติกฎหมาย) (2550)	150	บาท
<i>ณรงค์เดช สรุโฆษิต</i>		
วัฒนธรรมพลเมือง (2551)	90	บาท
<i>วิชัย ตันศิริ</i>		

.....

สื่อความรู้ทางการเมืองของสถาบันนโยบายศึกษา

วงเวียนประชาธิปไตย	80	บาท
แผนที่เส้นทางประชาชน-ถนนประชาธิปไตย	25	บาท
Road of Democracy Map	40	บาท
ไฟการเมือง	100	บาท
เกมการเมือง (Political Monopoly)	200	บาท
เกมเลือกตั้ง	200	บาท
ปฏิทินรัฐธรรมนูญไทย 2475-2545	50	บาท
ธนาคารเสียง (Digital Voice Bank)	-	บาท

สนใจกรุณาติดต่อ :

สถาบันนโยบายศึกษา

99/146 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทร. 02-941-1832-3 โทรสาร: 02-941-1834

E-mail: ipps@ksc.th.com

.....

ประวัติ

ดร. วิชัย ตันศิริ

การศึกษา

- ศึกษาในคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีแรก จากนั้นได้รับทุนรัฐบาลไทยไปศึกษาปริญญาตรี โท เอก ในต่างประเทศ
- B.A. (HONS.) History, University of Birmingham ประเทศอังกฤษ
- M.A. (History), University of Birmingham ประเทศอังกฤษ
- Ph.D. (Political Science), Indiana University สหรัฐอเมริกา

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

ที่ปรึกษาอธิการบดี มหาวิทยาลัยรังสิต

งานและประสบการณ์

- รองผู้แทนฯ ถาวรประจำองค์การศึกษาวិทยาศาสตร์ และ วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ณ กรุงปารีส
- รองอธิบดีกรมวิชาการ
- รองอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน
- ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ
- เลขาธิการ ก.ค.

- เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร เขต 4
- ประธานคณะอนุกรรมการ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. สภาผู้แทนราษฎร
- ประธานคณะอนุกรรมการ แผนพัฒนาการเมืองว่าด้วยโครงการสร้างอำนาจ สภาผู้แทนราษฎร
- รองประธานคณะกรรมการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร
- ประธานคณะอนุกรรมการปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. สภาผู้แทนราษฎร
- รองประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติออกเสียงประชามติสภาผู้แทนราษฎร
- รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ผลงานและงานเขียน

มีผลงานด้านการเขียนหนังสือหลายเล่มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่น การปฏิรูปการเมืองไทย วัฒนธรรมการเมืองและการปฏิรูปรัฐธรรมนูญประเทศตะวันตกและไทย โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต วิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย อุดมการณ์ทางการศึกษา **Education Employment, the Case of Thailand, Regional Disparities in Educational Development, Secondary Education in Thailand** ฯลฯ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดที่ได้รับ

- มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก (ม.ป.ช.)

About the book

By Dr. Vichai Tunsiri

These articles attempt to address some of the basic problems in democracy, particularly the political culture of Thai Society. The thesis of the work is to point out that, not the written constitution which is to blame for defaults in the Thai parliamentary system, but the unwritten constitution which should be engraved in the mind of the people, what we would call cultural norms and ethos which support a democratic way of life.

Education, and specially civic education which should be the main focus for social engineering in Thai society, and yet has been sadly neglected since 1935. The so-called “civic education” has been in fact ineffectively implemented in Thai schooling system. A new look is thus required. The last two articles attempt to outline the new outlook, including the new meaning of “citizenship”, civic society, and what should be the basic concepts in politics to be taught.

The main thrust of these works focus on the article- A New Paradigm for Strengthening Democracy which review concepts of “Citizenship” in democracy, and a proposed framework for future political socialization process.

หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นเพื่อการศึกษาเกี่ยวกับ การประมงพื้นบ้าน
ในบริเวณที่แม่น้ำโขงไหลผ่านบริเวณจังหวัดนครพนม
จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสกลนคร ซึ่งบริเวณที่กล่าวถึง
เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประมงพื้นบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
และที่สำคัญกว่านั้นก็คือ การประมงพื้นบ้านในบริเวณนี้

ผู้ประพันธ์: อ. วิวัฒน์ คุ้มทอง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
กรุงเทพฯ

วัฒนธรรมท้องถิ่น
ISBN 978-974-9744-05-5

9 789749 744055

C 112

2000 90.00 บาท